

**Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów
Społecznych w Gminie Ostróda
na lata 2025-2032**

Ostróda 2024

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Podstawy prawne Strategii.....	5
2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi.....	7
3. Diagnoza sytuacji społecznej Gminy Ostróda	11
3.1. Położenie i ludność.....	11
3.2. Lokalny rynek pracy.....	13
3.3. Dominujące problemy w ujęciu pomocy społecznej.....	16
4. System pomocy i wsparcia w Gminie Ostróda	19
4.1. Zasoby instytucjonalne.....	19
4.2. Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych	20
5. Wyzwania strategiczne w obszarze polityki społecznej	25
5.1. Funkcjonowanie rodzin z dziećmi	25
5.2. Sytuacja osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu	27
5.3. Przemoc domowa i uzależnienia	31
5.4. Bezrobocie, bierność zawodowa i ubóstwo	34
6. Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	38
7. Cele i kierunki działań.....	41
8. Sposób realizacji Strategii.....	49
8.1. Usługi społeczne oraz zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej... ..	49
8.2. Koordynacja wdrażania Strategii.....	50
8.3. Ramy finansowe	51
8.4. Monitoring Strategii	52
Spis tabel	53
Spis wykresów	53

Wprowadzenie

Gmina stanowi wspólnotę samorządową utworzoną z mocy prawa przez mieszkańców zamieszkujących określone terytorium. W świetle *Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów. Do jej zadań własnych należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym w zakresie m.in. ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, infrastruktury drogowej, zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, lokalnego transportu zbiorowego, zieleni gminnej, budownictwa mieszkaniowego, targowisk i hal targowych oraz unieszkodliwiania odpadów. Realizacja działań w tych obszarach wymaga ponoszenia nakładów, zwykle dość znacznych, na utrzymanie i rozwój infrastruktury technicznej oraz transportowej.

W sferze obowiązków gminy znajduje się również szereg zadań, zwykle mniej namacalnych i dostrzegalnych na co dzień, jednak równie ważnych dla funkcjonowania wspólnoty samorządowej. Są to zadania użyteczności publicznej w zakresie pomocy społecznej, wspierania rodziny, polityki prorodzinnej, ochrony zdrowia, edukacji publicznej, bezpieczeństwa i porządku publicznego, współpracy z organizacjami pozarządowymi i lokalnymi społecznościami, kultury i kultury fizycznej oraz turystyki, a także wspierania i upowszechniania idei samorządowej. Są one *bliżej* ludzi w tym sensie, iż ich realizacja wymaga konkretnych odbiorców – osób i rodzin, które będą chciały albo będą potrzebowały skorzystać ze świadczonych przez gminę usług. Działania te składają się na szerokie znaczenie pojęcia lokalnej polityki społecznej, w świetle którego stanowi ona działalność zmierzającą do poprawy standardów życia wszystkich mieszkańców wspólnoty samorządowej. Pojęcie to nie ogranicza się tylko do rozwiązywania istniejących już problemów społecznych, ale kładzie nacisk na oddziaływanie na mieszkańców w taki sposób, aby minimalizować ryzyko występowania problemów i dysfunkcji przy jednoczesnym maksymalizowaniu zdolności do ich samodzielnego przezwyciężania przez osoby i rodziny. Na takich założeniach opiera się *Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Ostróda na lata 2025-2032*.

Niniejszy dokument składa się z dwóch zasadniczych części. Za podstawę planowania strategicznego przyjęto diagnozę, która posłużyła identyfikacji i opisowi zjawisk społecznych oraz opracowaniu wniosków i wskazówek, które pozwoliły zaplanować cele i kierunki działań. Diagnoza aktualnej sytuacji społecznej uwzględnia czynniki determinujące warunki i jakość życia ludności, a także zewnętrzne objawy i przyczyny dominujących problemów – w ujęciu zarówno statycznym jak i dynamicznym, opisującym obserwowalne tendencje przynajmniej na przestrzeni ostatnich 3 lat.

Wśród głównych źródeł danych, wykorzystanych do opracowania diagnozy sytuacji społecznej Gminy Ostróda należy wskazać Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, Ocenę Zasobów Pomocy Społecznej i sprawozdania sporządzane przez gminę, sprawozdania z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ostródzie, raporty o stanie gminy,

a także inne informacje dostępne m.in. na stronach internetowych. Przy opracowaniu diagnozy, przyjęto zasadę posługiwania się najbardziej aktualnymi danymi rocznymi, aby zapewnić ich porównywalność na przestrzeni całego okresu analizy.

Część wdrożeniowa Strategii zawiera wizję projektowanych zmian oraz katalog niezbędnych kierunków działań, wypracowane na podstawie diagnozy sytuacji społecznej gminy, z uwzględnieniem istniejących uwarunkowań prawnych i programowych. Określone w niej zostały również ramy formalno-prawne procesu realizacji Strategii, metody i narzędzia monitoringu, usługi i zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej oraz główne źródła finansowania działań.

1. Podstawy prawne Strategii

Opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi, w świetle art. 17 ust. 1 pkt 1 *Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej*, zadanie własne gminy o charakterze obowiązkowym. W jego ramach należy szczególnie uwzględnić programy pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz inne, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka. Ustawa precyzuje ponadto, w art. 16b pkt 2, elementy, które musi zawierać strategia. Są to:

- 1) diagnoza sytuacji społecznej, w tym określenie zdolności podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych
- 2) prognoza zmian w okresie objętym strategią,
- 3) określenie celów strategicznych projektowanych zmian, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji strategii i jej ram finansowych, a także wskaźników realizacji działań.

Ponadto, zgodnie z art. 16b pkt 3 strategia opracowana przez gminę określa usługi społeczne w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, oraz zadania publiczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zlecane w trybie określonym w tej ustawie.

Obszar lokalnej polityki społecznej kształtują również inne akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić w szczególności następujące:

- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym;
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej;
- Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych;
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii;
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego;
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych;

- Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych;
- Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów;
- Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci;
- Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”;
- Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo Energetyczne;
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 roku o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- Ustawa z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych;
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych;
- Kodeks rodzinny i opiekuńczy z dnia 25 lutego 1964 r.;
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych odbywa się na podstawie przepisów wskazanych wyżej ustaw, a także szeregu innych, których tu nie wymieniono, a które regulują obowiązki organów gminy, sposób realizacji zadań własnych, jak również określają katalog dostępnych narzędzi.

2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi

Uwarunkowania programowe lokalnej polityki społecznej znajdują swoje źródła w dokumentach strategicznych różnych szczebli: międzynarodowego, europejskiego, krajowego, regionalnego oraz lokalnego. Stanowią one kierunkowe wytyczne dla działań jednostek samorządu terytorialnego, zapewniając spójność działań i realizację nadrzędnych celów polityki poszczególnych szczebli. Wśród dokumentów szczebla międzynarodowego należy wskazać w szczególności *Agendę na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030*, definiującą 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju. Z punktu widzenia polityki społecznej istotne są cele odnoszące się do eliminacji ubóstwa i głodu, zapewnienia wszystkim ludziom zdrowego życia oraz edukację wysokiej jakości, a także budowy na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu.

Na szczeblu krajowym istotne znaczenie ma *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*. Główny cel tego dokumentu stanowi poprawa jakości życia Polaków, rozumiana kompleksowo jako dobrostan w różnych obszarach życia: długości życia w ogóle, długości życia w zdrowiu, większej satysfakcji z wykonywania pracy, lepszych warunków łączenia kariery zawodowej z życiem prywatnym i rodzinnym, sprawnej sieci bezpieczeństwa socjalnego, której celem jest zwiększenie szans na aktywność społeczną i zawodową oraz dbałość o przeciwdziałanie różnym formom wykluczenia, dostępności dóbr i usług publicznych bez względu na status rodzinny i miejsce zamieszkania, otwartych warunków uczestnictwa w życiu publicznym, bezpieczeństwa dochodów na starość, środowiskowego poczucia równowagi w odniesieniu do warunków krajobrazowych, naturalnego stanu otoczenia oraz żywności, udziału w kulturze, poczucia satysfakcji z życia.

Z punktu widzenia lokalnej polityki społecznej istotne jest zwrócenie uwagi na dokumenty podejmowane na szczeblu krajowym w zakresie deinstytucjonalizacji i rozwoju usług społecznych, a także przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Stosunkowo nowym dokumentem jest *Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)*. Jej główny cel stanowi deinstytucjonalizacja, czyli przechodzenie od opieki o charakterze instytucjonalnym do opieki świadczonej w środowisku rodzinnym i społeczności lokalnej. Wśród najważniejszych założeń tego dokumentu można wskazać:

- zwiększenie udziału rodzin i rodzinnych form pieczy zastępczej w opiece i wychowaniu dzieci,
- zbudowanie skutecznego i trwałego systemu świadczenia usług społecznych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu,
- włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami dające możliwość życia w społeczności lokalnej niezależnie od stopnia niepełnosprawności,
- stworzenie skutecznego systemu usług społecznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności oraz osób zagrożonych bezdomnością.

W 2021 roku Rada Ministrów przyjęła *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030*. Priorytety określone w dokumencie koncentrują się na zagadnieniach takich jak usługi społeczne dla osób z niepełnosprawnościami, osób starszych i innych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu; przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży; przeciwdziałanie bezdomności i wykluczeniu mieszkaniowemu; wspieranie osób i rodzin poprzez działania instytucji pomocy społecznej oraz podmiotów ekonomii społecznej; a także wspieranie integracji cudzoziemców poprzez rozwój usług społecznych dla migrantów oraz wsparcie integracji na rynku pracy.

Istotną sferą lokalnej polityki społecznej jest ekonomia społeczna, na szczeblu krajowym programowana poprzez *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej*. Dokument ten za cel długofalowy przyjmuje, że *Ekonomia społeczna i solidarna stanie się istotnym instrumentem aktywnej polityki społecznej, wsparcia rozwoju społecznego oraz lokalnego*, natomiast za cel główny: *Do roku 2030 podmioty ekonomii społecznej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dostawcami usług społecznych*. Osiągnięcie celu głównego możliwe będzie dzięki realizacji następujących celów szczegółowych:

1. Wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej z samorządem terytorialnym w realizacji usług społecznych.
2. Zwiększenie liczby wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
3. Zwiększenie konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej na rynku.
4. Upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej.

W obszarze polityki senioralnej na uwagę zasługuje *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – uczestnictwo – solidarność*. Jej główny cel stanowi podnoszenie jakości życia seniorów poprzez umożliwienie im pozostawania jak najdłużej samodzielnymi i aktywnymi oraz zapewnienie bezpieczeństwa. Obszary dotyczące ogółu osób starszych to m.in. kształtowanie pozytywnego postrzegania starości w społeczeństwie, uczestnictwo w życiu społecznym, profilaktyka chorób, promocja zdrowia, zwiększanie bezpieczeństwa fizycznego, tworzenie warunków do solidarności i integracji międzypokoleniowej, a także działania na rzecz edukacji dla starości (kadry opiekuńcze i medyczne), do starości (całe społeczeństwo), przez starość (od najmłodszego pokolenia) oraz edukacja w starości (osoby starsze). Obszary uwzględniające działania wobec niesamodzielnych osób starszych to w szczególności ułatwienie dostępu do usług wzmacniających samodzielność oraz dostosowanie środowiska zamieszkania do możliwości funkcjonalnych niesamodzielnych osób starszych, zapewnienie optymalnego dostępu do usług zdrowotnych, rehabilitacyjnych i opiekuńczo-pielęgnacyjnych, a także system wsparcia nieformalnych opiekunów niesamodzielnych osób starszych przez instytucje publiczne.

Obszar wsparcia osób z niepełnosprawnościami również opiera się obecnie na dokumencie strategicznym, jakim jest *Strategia na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2030*.

Jej główny cel stanowi włączenie osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe, a tym samym zagwarantowanie im praw określonych w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Dokument składa się z ośmiu priorytetów, takich jak niezależne życie, dostępność, edukacja, praca, warunki życia i ochrona socjalna, budowanie świadomości oraz koordynacja. W ich ramach planowane są takie działania jak np. zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości pełnego udziału w życiu społecznym, publicznym i politycznym, przeprowadzenie procesu deinstytucjonalizacji, wczesna pomoc, edukacja włączająca, aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami, modyfikacja i uzupełnienie systemu wsparcia zatrudnienia oraz aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, profilaktyka i leczenie w obszarze zdrowia psychicznego oraz środowiskowy system wsparcia osób z problemami zdrowia psychicznego i inne.

Na poziomie regionalnym należy odnieść się do *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030*. Dokument ten zakłada jako cel główny: „Wzmocnienie spójności społecznej regionu Warmii i Mazur oraz poprawa warunków życia mieszkańców przy współpracy środowisk lokalnych i partnerów działających w obszarze polityki społecznej”. Cel ten jest realizowany w siedmiu obszarach i celach strategicznych:

1. Rodzina - cel: *Wzmocnienie aktywności oraz samodzielności osób i rodzin.*
2. Seniorzy - cel: *Wzrost jakości życia osób starszych.*
3. Osoby z niepełnosprawnościami - cel: *Zwiększenie aktywności osób z niepełnosprawnościami w życiu rodzinnym, społecznym i zawodowym.*
4. Profilaktyka uzależnień i przeciwdziałanie przemocy - cel: *Zintegrowanie i wzmacnianie działań na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów związanych z uzależnieniami oraz zjawiskiem przemocy.*
5. Wspieranie zatrudnienia - cel: *Ograniczenie bezrobocia oraz bierności zawodowej wśród mieszkańców województwa.*
6. Ekonomia społeczna i solidarna - cel: *Zwiększenie udziału ekonomii społecznej i solidarnej w rozwoju społeczności lokalnych.*
7. Kapitał społeczny - cel: *Budowanie spójności społecznej poprzez wzmocnienie kapitału społecznego.*

W obszarze usług społecznych w 2023 roku Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego przyjął *Warmińsko-Mazurski Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji na lata 2023-2025*. Cele dokumentu sformułowano następująco:

- określenie kierunków rozwoju usług społecznych, usług zdrowotnych oraz deinstytucjonalizacji na poziomie regionalnym,
- powiązanie dostępnych źródeł finansowania, w szczególności funduszy europejskich, a także innych źródeł finansowych (rządowych, samorządowych) z regionalnymi celami i działaniami w obszarze usług społecznych i deinstytucjonalizacji,

- skoordynowanie działań podejmowanych przez różne departamenty/jednostki organizacyjne samorządu województwa przy uwzględnieniu potencjału i zasobów sektora obywatelskiego i partnerów społecznych.

Sformułowano również cele horyzontalne w procesie rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie warmińsko-mazurskim, wspólne dla wszystkich obszarów interwencji. Są to:

- 1) Tworzenie miejsc koordynacji usług w formie Centrów Usług Społecznych.
- 2) Wzmocnienie potencjału podmiotów ekonomii społecznej, w tym organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw społecznych realizujących usługi społeczne.
- 3) Rozwój mieszkalnictwa wspomagane z koszykiem usług dostosowanych do indywidualnych potrzeb osoby wymagającej wsparcia.
- 4) Wzmocnienie potencjału kompetencyjnego kadr systemu pomocy i integracji społecznej oraz promowanie zawodów pomocowych.
- 5) Wzmacnianie, promowanie i inspirowanie partnerstw publiczno-społecznych.
- 6) Wzmacnianie, promowanie i inspirowanie współpracy międzysektorowej.
- 7) Wzmacnianie i promowanie wolontariatu.

Na szczeblu gminnym istotne jest uwzględnienie zapisów powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych. *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Ostródzkim na lata 2021-2027* została przyjęta Uchwałą XXII/216/2021 Rady Powiatu w Ostródzie z dnia 30 września 2021 roku. Dokument zakłada osiągnięcie celów strategicznych w sześciu obszarach:

- Usługi społeczne – *Wzrost poziomu zabezpieczenia społecznego mieszkańców powiatu ostródzkiego;*
- Osoby z niepełnosprawnością – *Podniesienie aktywności i samodzielności w różnych aspektach życia osób z niepełnosprawnością;*
- Osoby starsze – *Podniesienie aktywności i zachowanie samodzielności osób starszych w różnych aspektach życia;*
- Rodzina, dzieci i młodzież – *Prawidłowo funkcjonująca rodzina sprzyjająca rozwojowi dzieci i młodzieży;*
- Rynek pracy – *Stabilny i aktywnie rozwijający się rynek pracy powiatu ostródzkiego;*
- Współpraca – *Rozwijanie współpracy.*

Gminna strategia rozwiązywania problemów społecznych uwzględnia założenia powyższych dokumentów, w stopniu możliwym do realizacji na szczeblu jednostki samorządu terytorialnego.

3. Diagnoza sytuacji społecznej Gminy Ostróda

3.1. Położenie i ludność

Gmina Ostróda to gmina wiejska położona w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie ostródzkim. Jej cechą charakterystyczną jest lokalizacja wokół gminy miejskiej Ostróda, co czyni ją gminą tzw. obwarzankową i wpływa na dostępność usług dla mieszkańców. Sąsiaduje ponadto z gminami: Łukta, Miłomłyn, Ława (gmina wiejska), Lubawa (gmina wiejska), Dąbrówno, Grunwald, Olsztynek oraz Giętrząwałd. Zajmuje powierzchnię 401,5 km² i należy pod tym względem do największych gmin w regionie. Średnia gęstość zaludnienia gminy to 39,8 osób/km², co oznacza, że jest niższa niż województwa warmińsko-mazurskiego, gdzie wynosi 56,2 osoby/km² oraz powiatu ostródzkiego, gdzie kształtuje się na poziomie 56,1 osób/km².

Pod względem administracyjnym gmina obejmuje 80 miejscowości, tworzących 41 sołectw¹. Siedzibę jej władz samorządowych stanowi miasto Ostróda, gdzie mieści się m.in. Urząd Gminy Ostróda oraz Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ostródzie.

W świetle danych Głównego Urzędu Statystycznego w końcu 2023 roku² Gminę Ostróda zamieszkiwało 15 961 mieszkańców, w tym 8 068 mężczyzn (50,5%) oraz 7 893 kobiety (49,5%). Liczba ludności faktycznie zamieszkałej na terenie gminy w ostatnich latach zmniejszyła się. W porównaniu do 2021 roku miał miejsce spadek o 32 osoby, tj. o 0,2%, natomiast w odniesieniu do 2022 roku spadek wynosił 73 osoby, tj. 0,5%.

Tabela 1. Liczba mieszkańców Gminy Ostróda w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
Ogółem	15 993	16 034	15 961
Mężczyźni	8 087	8 102	8 068
Kobiety	7 906	7 932	7 893

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

Jednym z czynników, które mają wpływ na tempo i wielkość zmian liczby ludności jest przyrost naturalny, stanowiący różnicę między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów w danym okresie. W latach 2021-2023 wykazywał wartości ujemne, co oznacza, że więcej mieszkańców gminy umierało niż się rodziło. W 2023 roku ukształtował się na poziomie -67 osób, przy czym odnotowano 91 urodzeń żywych i 158 zgonów. W porównaniu do 2021 roku liczba urodzeń żywych zmniejszyła się o 37, natomiast liczba zgonów spadła o 33.

¹ Sołectwa Gminy Ostróda to: Bałcyny, Brzydowo, Durąg, Gierłoż, Giętlewo, Glaznoty, Górka, Grabinek, Idzbark, Kajkowo, Kątno, Klonowo, Kraplewo, Lichtajny, Lipowo, Lubajny, Międzylesie, Morliny, Naprom, Nastajki, Ornowo, Ostrowin, Pietrzwałd, Reszki, Rudno, Ryn, Samborowo, Smykowo, Smykówko, Stare Jabłonki, Szyldak, Turznica, Tyrowo, Wałdowo, Warlity Wielkie, Wirwajdy, Wygoda, Wysoka Wieś, Zajęczki, Zwierzewo, Ryńskie, Szafranki.

² Dane demograficzne są analizowane w perspektywie lat 2021-2023 z uwagi na zmianę sposobu liczenia przez GUS poprzez odniesienie danych do wyników Narodowego Spisu Powszechnego 2021.

Wpływ na kształtowanie się liczby ludności gminy mają również migracje. W badanym okresie saldo migracji wykazywało wartości dodatnie. W 2023 roku ukształtowało się na poziomie 5, przy czym 250 osób zameldowało się na terenie gminy, a 245 wymeldowało się z niej. W porównaniu do 2021 roku saldo migracji zmniejszyło się o 35.

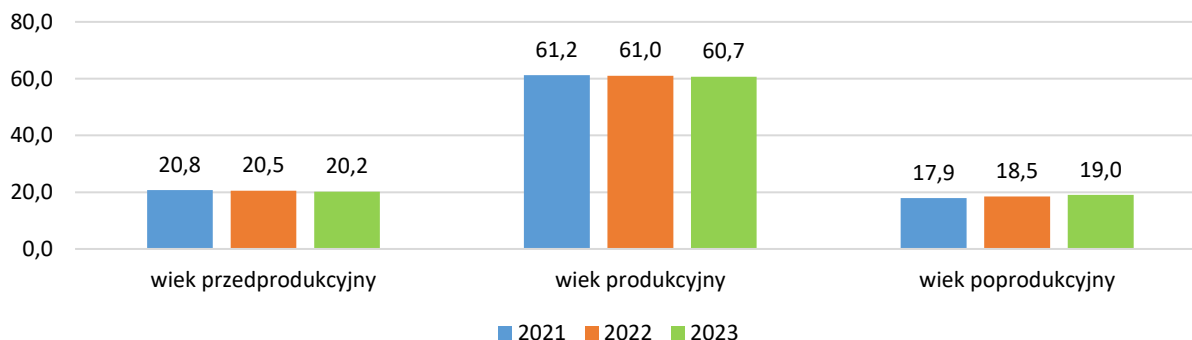
Tabela 2. Wybrane dane dotyczące ruchu naturalnego i migracji ludności Gminy Ostróda w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
Urodzenia żywe	128	131	91
Zgony ogółem	191	166	158
Przyrost naturalny	-63	-35	-67
Zameldowania	232	302	250
Wymeldowania	192	252	245
Saldo migracji	40	50	5

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

Struktura wiekowa ludności Gminy Ostróda wskazuje na postępujące starzenie się społeczeństwa, zjawisko w ostatnich dziesięcioleciach coraz bardziej widoczne w krajach rozwiniętych, w tym w Polsce. I choć starzenie się i starość są wpisane w cykl życia ludzkiego, to jednak rozwój cywilizacyjny, wydłużanie czasu trwania życia oraz coraz wyższa jego jakość powodują, że społeczeństwo starzeje się intensywniej niż kiedyś. Oznacza to, że w jego strukturze coraz większy odsetek stanowią ludzie starsi, natomiast najmłodsze grupy wiekowe mają coraz mniejszy udział.

Wykres 1. Mieszkańcy Gminy Ostróda według ekonomicznych grup wieku w latach 2021-2023 (w %)

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

W okresie od 2021 do 2023 roku w gminie można było zaobserwować:

- spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym, a więc dzieci i młodzieży do 17 roku życia z 20,8% w pierwszym roku analizy do 20,2% w ostatnim;
- spadek odsetka osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat) – z 61,2% do 60,7%;
- wzrost odsetka osób w poprodukcyjnym okresie życia (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wzwyż) – z 17,9% do 19,0%.

W następnych latach należy prognozować dalsze postępowanie procesu starzenia się społeczeństwa gminy, aczkolwiek proces ten jest umiarkowany. Wskazuje na to m.in. sposób kształtowania się wskaźników obciążenia demograficznego. W 2023 roku na każde 100 osób w wieku przedprodukcyjnym w Gminie Ostróda przypadało 94,1 osób w wieku poprodukcyjnym, co oznacza zwiększenie się tego wskaźnika w porównaniu do 2021 roku o 8 punktów. Wzrost, choć w mniejszym stopniu, nastąpił również w przypadku wskaźnika liczby ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – z 29,3 w 2021 roku do 31,4 w 2023 roku. Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem w analizowanym okresie zwiększył się o 1,4 punktu do poziomu 16,1%.

Tabela 3. Wybrane wskaźniki obciążenia demograficznego dotyczące ludności Gminy Ostróda w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	63,3	63,9	64,7
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	86,1	89,9	94,1
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	29,3	30,3	31,4
odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	14,7	15,3	16,1

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

Wszystkie omówione wskaźniki w latach 2021-2023 wykazywały tendencję rosnącą. Kształtują się na poziomie niższym niż w powiecie ostródzkim, gdzie, dla przykładu wskaźnik ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2023 roku wynosił 39,7, natomiast odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem wyniósł 19,6%.

3.2. Lokalny rynek pracy

Istotne dla diagnozy sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy jest scharakteryzowanie lokalnego rynku pracy. Jego specyfika i kondycja uwarunkowane są wieloma czynnikami, w tym m.in. społecznymi, geograficznymi, historycznymi, prawnymi oraz instytucjonalnymi, a jednocześnie w sposób bezpośredni lub pośredni przekładają się na jakość życia mieszkańców danego terytorium. Na potrzeby określenia celów strategii rozwiązywania problemów społecznych analiza rynku pracy odnosi się do jego podstawowych aspektów, mając na celu scharakteryzowanie rynku pracy pod kątem m.in. aktywizacji osób w trudnej sytuacji.

Rozwojowi rynku pracy w Gminie Ostróda sprzyja położenie wokół miasta Ostróda oraz jego bliskość terytorialna, a także położenie komunikacyjne – przez gminę przebiega bowiem trasa S7 Warszawa-Gdańsk, a na jej terenie ulokowany jest potężny węzeł, największy w tej części Polski. Dzięki optymalnym warunkom dla rozwoju biznesu oraz dzięki węzłowi, powstały tu centra logistyczne i siedziby dużych firm oraz rozbudowano już istniejące przedsiębiorstwa. Stworzona została profesjonalna infrastruktura, obejmująca szerokopasmowy internet

światłowodowy, sieć wodno-kanalizacyjną, gazowniczą i energetyczną. W latach 2023-2024 w miejscowości Górka powstało Centrum Handlowe, ulokowane przy głównej drodze wjazdowej do Ostródy, bezpośrednio przy węźle dróg ekspresowych S7 oraz S16.

Gospodarka Gminy Ostróda opiera się nadal głównie na rolnictwie, leśnictwie, turystyce oraz działalności małych i średnich przedsiębiorstw. Rolnictwo odgrywa kluczową rolę, a obszary leśne dostarczają surowców drzewnych, co wspiera rozwój przemysłu drzewnego.

Ważne dla rozwoju gminy są również jej walory środowiskowe. Obszar gminy jest zróżnicowany krajobrazowo, charakteryzują go liczne wzniesienia, w tym najwyższe na całym Pojezierzu Mazurskim - Góra Dylewska, osiągająca 312 m n.p.m. Jednym z największych atutów lokalnego krajobrazu jest Kanał Elbląski ze śluzą Mała Ruś, uznany za jeden z 7 cudów Polski, mający swój początek w Starych Jabłonkach. Bogactwo przyrody sprzyja rozwojowi inwestycji pro-turystycznych, turystyki, agroturystyki oraz rekreacji. Dowodem na to są duże obiekty hotelarskie, takie jak pięciogwiazdkowy Hotel SPA Dr Irena Eris Wzgórza Dylewskie, czterogwiazdkowy Hotel Anders w Starych Jabłonkach oraz Natural Hotel Eco&Conference w Warlitech Wielkich. Ponadto, na terenie gminy znajduje się około 70 zróżnicowanych obiektów noclegowych.

Tabela 4. Wybrane wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Ostróda w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
Podmioty wpisane do REGON na 1 000 ludności	91	96	100
Podmioty na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	148,6	156,8	165,2
Osoby fiz. prowadzące działalność gospodarczą na 1 000 ludności	73	76	80
Osoby fiz. prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	11,89	12,52	13,15

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

Na koniec 2023 roku w rejestrze REGON figurowało 1 601 podmiotów gospodarki narodowej z terenu Gminy Ostróda, które stanowiły 16,1% wszystkich podmiotów z powiatu ostródzkiego. Ich liczba wzrosła w porównaniu do 2021 roku o 146, tj. o 10,0%. Na każdy 1 000 ludności w 2023 roku przypadało tu 100 podmiotów, natomiast na każdy 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym – 165,2 podmioty. Wskaźniki te kształtowały się więc na niewiele niższym poziomie niż w całym powiecie, gdzie wynosiły odpowiednio 101 i 172,1 podmiotów. Wyższe nasycenie dotyczy natomiast osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. W 2023 roku na 1 000 mieszkańców gminy przypadało 80 takich osób, natomiast na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 13,15 osób prowadzących działalność gospodarczą. Wskaźniki te w powiecie kształtowały się na poziomie 73 i 12,48.

W strukturze podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Ostróda przeważają podmioty zatrudniające do 9 osób – w 2023 roku stanowiły one 97,1% ogółu, w dalszej kolejności są

podmioty zatrudniające od 10 do 49 osób (2,2%). W 2023 roku 10 podmiotów liczyło od 50 do 249 pracowników (0,6%), a jeden podmiot – więcej niż 1000 pracowników.

Tabela 5. Podmioty gospodarki narodowej według klas wielkości w Gminie Ostróda w latach 2021-2023

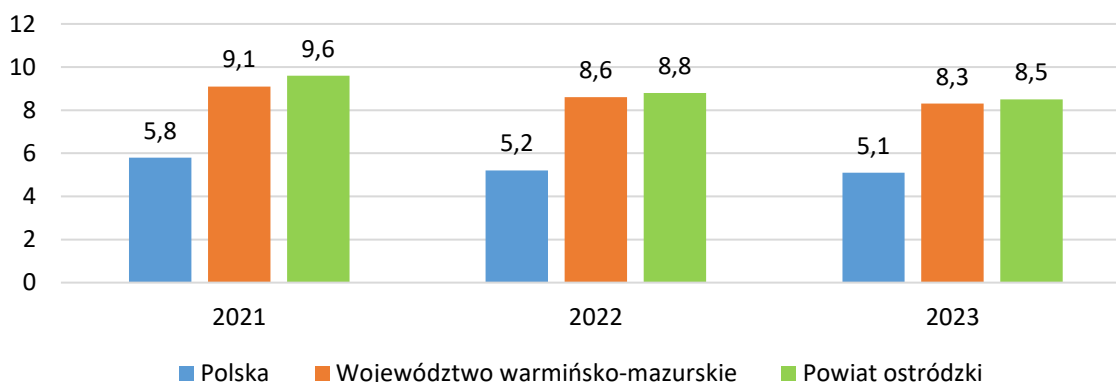
Wyszczególnienie	2021	2022	2023
0-9	1409	1487	1554
10-49	36	36	36
50-249	9	10	10
250 i więcej	1	1	1
Razem	1455	1534	1601

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

O sytuacji społeczno-ekonomicznej może świadczyć wysokość stopy bezrobocia oraz jej relacja w stosunku do wartości krajowych i wojewódzkich. Obrazuje ona procentowy stosunek liczby ludności bezrobotnej do liczby ludności aktywnej zawodowo. Ze względu na to, że stopa bezrobocia nie jest wyliczana na poziomie gminy, zaprezentowano dane dotyczące całego powiatu ostródzkiego.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie ostródzkim w grudniu 2023 roku wynosiła 8,5%, co oznacza, iż była wyższa od stopy wojewódzkiej o 0,2 punktu procentowego, natomiast od stopy krajowej – o 3,4 punktu. Stopa bezrobocia w powiecie w latach 2021-2023 wykazywała tendencję spadkową, zmniejszając się o 1,1 punktu, podczas gdy spadek stopy w województwie wyniósł 0,8 punktu, a w kraju 0,7 punktu.

Wykres 2. Stopa bezrobocia w Polsce, województwie warmińsko-mazurskim i powiecie ostródzkim w latach 2021-2023

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GUS.

Warto przy tym pamiętać, że bezrobotni zarejestrowani w PUP to jedynie część osób, które nie posiadają zatrudnienia, natomiast pozostałe nie rejestrują się m.in. ze względu na brak motywacji a nawet niechęć do podjęcia pracy lub innych oferowanych przez urząd form aktywizacji zawodowej, a także ze względu na pracę w *szarej strefie*.

3.3. Dominujące problemy w ujęciu pomocy społecznej

W latach 2021-2023 w Gminie Ostróda liczba rodzin i osób korzystających ze wsparcia zmniejszyła się. W 2023 roku świadczenie z pomocy społecznej przyznano 572 osobom z 351 rodzin, w których funkcjonowało 914 osób. W porównaniu do 2021 roku liczba osób, które otrzymały świadczenia spadła o 20 (o 3,4%), liczba rodzin zmniejszyła się o 44 (o 11,1%), natomiast liczba osób w rodzinach o 99 (o 9,8%).

Tabela 6. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w Gminie Ostróda w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
Liczba osób, którym przyznano świadczenie	592	533	572
- świadczenia pieniężne	328	288	298
- świadczenia niepieniężne	275	257	282
Liczba rodzin	395	342	351
Liczba osób w rodzinach	1013	859	914

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

Świadczenia przyznawane z pomocy społecznej mogą mieć charakter pieniężny lub niepieniężny. Do pierwszej kategorii zalicza się zasiłki: stały, okresowy i celowy. Świadczenia o charakterze niepieniężnym to m.in. praca socjalna, interwencja kryzysowa, sprawienie pogrzebu, poradnictwo specjalistyczne, schronienie, posiłek, niezbędne ubranie, usługi opiekuńcze. Rodzaj, forma i rozmiar świadczenia powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy i odpowiadać celom i możliwościom pomocy społecznej.

Struktura świadczeń przyznawanych przez GOPS w Ostródzie wskazuje na przewagę liczby osób korzystających ze świadczeń pieniężnych, które w 2023 zostały przyznane 298 osobom, które stanowiły 52,1% ogółu świadczeniobiorców. Świadczenia niepieniężne w tym czasie otrzymały 282 osoby, tj. 49,3%.

Tabela 7. Liczba osób, którym przyznano świadczenia pieniężne w formie zasiłków w Gminie Ostróda w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
Zasiłek stały	113	97	92
- dla osoby samotnie gospodarującej	96	88	82
- dla osoby w rodzinie	17	10	10
Zasiłek okresowy	187	168	169
- z tytułu bezrobocia	118	95	90
- z tytułu długotrwałej choroby	24	30	31
- z tytułu niepełnosprawności	33	29	23
Zasiłek celowy (inne zasiłki celowe)	217	150	181

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

Spośród świadczeń pieniężnych najczęściej przyznawany był zasiłek celowy – w tym przypadku liczba świadczeniobiorców w 2023 roku wyniosła 181, co oznacza spadek w porównaniu do 2021 roku o 36 osób (o 16,6%). Na drugim miejscu były zasiłki okresowe, które w 2023 roku otrzymało 169 osób, czyli o 18 osób (o 9,6%) mniej niż w 2021 roku. Większość osób (90; 53,2%) pobierała go z tytułu bezrobocia. Z powodu niepełnosprawności zasiłki okresowy otrzymywały 23 osoby, natomiast z tytułu długotrwałej choroby 31 osób. W trzeciej kolejności należy wskazać zasiłki stałe, które w 2023 roku przyznano 92 osobom, spośród których 82 były osobami samotnie gospodarującymi, a 10 osób funkcjonowało w rodzinie. Liczba osób, które otrzymywały zasiłek stały w latach 2021-2023 zmniejszyła się o 21 osób, tj. o 18,6%.

Tabela 8. Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Ostróda w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021		2022		2023	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	84	154	81	172	82	159
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0
Bezdomność	11	11	11	11	25	25
Potrzeba ochrony macierzyństwa	73	399	67	365	84	433
- w tym potrzeba ochrony wielodzietności	53	313	53	308	64	367
Bezrobocie	179	467	132	332	132	343
Niepełnosprawność	131	222	118	194	141	223
Długotrwała lub ciężka choroba	92	194	102	187	135	243
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	47	197	53	236	68	281
- w tym rodziny niepełne	21	63	20	63	37	124
- w tym rodziny wielodzietne	13	90	17	107	16	98
Przemoc domowa	1	4	1	4	2	4
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0
Alkoholizm	22	26	26	32	30	38
Narkomania	0	0	1	1	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	10	16	4	4	2	2
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pozwolenie na pobyt czasowy	0	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	3	11	4	11	5	11
Sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

Zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej, pomoc ta udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność; bezrobocie; długotrwała lub ciężka choroba; niepełnosprawność; przemoc domowa; potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi; potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy w związku z tymi okolicznościami; trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; alkoholizm lub narkomania; zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Wśród głównych powodów udzielania pomocy społecznej przez GOPS w Ostródzie w 2023 roku należy wskazać następujące:

- niepełnosprawność – 141 rodzin (223 osoby w rodzinach);
- długotrwała lub ciężka choroba – 135 rodzin (243 osoby);
- bezrobocie – 132 rodzin (343 osoby);
- ubóstwo – 82 rodziny (159 osób);
- potrzeba ochrony macierzyństwa – 84 rodziny (433 osoby), w tym potrzeba ochrony wielodzietności – 64 rodziny (367 osób);
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – 68 rodzin (281 osób), w tym 37 rodzin niepełnych i 16 rodzin wielodzietnych.

Pozostałe powody udzielania świadczeń pomocy społecznej w gminie występowały rzadziej lub wcale. W 2023 roku 30 rodzin (38 osób) otrzymało pomoc społeczną z powodu alkoholizmu, 25 rodzin (25 osób) z powodu bezdomności, 5 rodzin (11 osób) z powodu zdarzenia losowego, 2 rodziny (2 osoby) z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego oraz 2 rodziny (4 osoby) z powodu przemocy domowej.

4. System pomocy i wsparcia w Gminie Ostróda

4.1. Zasoby instytucjonalne

Instytucjonalny system pomocy i wsparcia organizowany jest na rzecz osób i rodzin, doświadczających trudnych sytuacji życiowych – szczególnie wtedy, gdy nie są one w stanie pokonać wyzwań i barier wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej to między innymi na samorządzie gminy spoczywa obowiązek zapewnienia realizacji zadań pomocy społecznej wobec jej mieszkańców. Jednostką wykonującą te zadania w Gminie Ostróda jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ostródzie. W świetle art. 15 ww. ustawy, polegają one na:

- 1) przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń,
- 2) pracy socjalnej,
- 3) prowadzeniu i rozwoju odpowiedniej infrastruktury socjalnej,
- 4) analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej,
- 5) realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych,
- 6) rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

GOPS realizuje ponadto szereg zadań wynikających z innych ustaw, w tym m.in. w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony osób doznających przemocy domowej oraz świadczeń rodzinnych. Aktywność GOPS wyraża się m.in. w realizowanych programach i projektach, takich jak Program Rządowy „Posiłek w szkole i w domu”, projekt „Od wykluczenia do zatrudnienia” (współrealizator, środki Europejskiego Funduszu Społecznego) oraz projekt „Aktywni w Gminie Ostróda - rozwój usług społecznych szansa na aktywne uczestnictwo w życiu społeczności lokalnej” (współrealizator, środki Europejskiego Funduszu Społecznego).

Na terenie Gminy Ostróda funkcjonuje Dom Pomocy Społecznej „Michała Archanioła” w Szyldaku, prowadzony przez Fundację Polskich Kawalerów Maltańskich w Warszawie. Dom powstał w 1991 roku, natomiast Fundacja kieruje nim od początku 2009 roku. Jest to miejsce stałego pobytu dla około 100 pacjentów. Osoby tam mieszkające cierpią na przewlekłe choroby układu nerwowego, a schorzeniem dominującym wśród mieszkańców jest schizofrenia. Funkcjonują tu również trzy rodzinne domy pomocy, w formie działalności gospodarczej bądź prowadzone przez organizacje pozarządowe. Są to: Rodzinny Dom Pomocy „Archanioła Gabriela” w Szyldaku, Rodzinny Dom Pomocy „Archanioła Rafała” w Lubajnach, oraz Rodzinny Dom Pomocy „Leoniszki” w Samborowie.

Lokalny system wsparcia tworzy również Środowiskowy Dom Samopomocy w Wygodzie, prowadzony przez Polski Komitet Pomocy Społecznej Zarząd Rejonowy w Ostródzie. Dom jest dziennym ośrodkiem wsparcia o zasięgu lokalnym. Funkcjonuje przez 8 godzin dziennie, zapewniając wsparcie 46 osobom.

Pomoc i wsparcie mieszkańcom Gminy Ostróda zapewniają również Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKRPA) oraz Zespół Interdyscyplinarny. Do zadań GKRPA należy m.in. podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu

wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego; przeprowadzanie rozmów motywacyjno-interwencyjnych z osobami mającymi problem z nadużywaniem alkoholu oraz członkami ich rodzin; współdziałanie z organizacjami pozarządowymi i społecznymi w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi; a także prowadzenie kontroli przestrzegania warunków sprzedaży napojów alkoholowych i opiniowanie wniosków o wydanie zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych w gminie. Zespół Interdyscyplinarny realizuje zadania gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej. W jego skład wchodzi osoby z różnych grup zawodowych, reprezentujące instytucje publiczne odpowiedzialne za działania w tym obszarze. Zespół integruje i koordynuje działania różnych podmiotów i specjalistów, w szczególności poprzez diagnozowanie problemu przemocy domowej, podejmowanie działań w środowisku nim zagrożonym bądź dotkniętym, rozpowszechnianie informacji o możliwych formach pomocy oraz inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc domową. Bardzo ważne są także działania profilaktyczne oraz edukacja społeczna.

Wsparciu realizacji usług społecznych w Gminie Ostróda służą inwestycje, takie jak „Zmiana sposobu użytkowania i rozbudowa budynku na cele mieszkaniowe w Tyrowie Gmina Ostróda”, współfinansowana z Funduszu Dopłat Banku Gospodarstwa Krajowego w ramach rządowego programu budownictwa komunalnego. W jej ramach powstało w 2024 roku 19 nowych mieszkań, które zostaną przydzielone mieszkańcom w najtrudniejszej sytuacji mieszkaniowej. Należy wskazać także jednostki powiatowe funkcjonujące w obszarze pomocy społecznej i rynku pracy, w tym przede wszystkim:

- ✓ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostródzie – realizuje zadania powiatu wynikające nie tylko z ustawy o pomocy społecznej, ale również m.in. z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (jako organizator i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej), a także ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.
- ✓ Powiatowy Urząd Pracy w Ostródzie – realizuje zadania powiatu, polegające m.in. na udzielaniu pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu pracy (pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe i informacja zawodowa), organizowaniu i finansowaniu usług i instrumentów rynku pracy, przyznawaniu i wypłacaniu zasiłków oraz innych świadczeń z tytułu bezrobocia, a także opracowywaniu analiz i sprawozdań dotyczących rynku pracy.

System pomocy i wsparcia w szerokim ujęciu obejmuje również inne instytucje rynku pracy, jednostki oświatowe oraz wszystkie podmioty, które na co dzień współpracują ze sobą ze względu na zbieżne cele oraz obsługę tych samych klientów.

4.2. Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych

W świetle ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej, stanowi ona działalność podmiotów ekonomii społecznej na rzecz społeczności lokalnej w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej, tworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz świadczenia usług społecznych, realizowaną w formie działalności

gospodarczej, działalności pożytku publicznego i innej działalności o charakterze odpłatnym. Podmiotami ekonomii społecznej są natomiast m.in. spółdzielnie socjalne, warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej, centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, spółdzielnie pracy oraz organizacje pozarządowe.

W świetle danych Krajowego Rejestru Sądowego na terenie Gminy Ostróda zarejestrowane są 52 podmioty, nie licząc podmiotów w stanie likwidacji. Są to organizacje działające m.in. w obszarze bezpieczeństwa publicznego, rozwoju lokalnego, kultury, kultury fizycznej i sportu, pomocy społecznej, wsparcia osób z niepełnosprawnościami, rozwoju zainteresowań, ekologii, turystyki, edukacji oraz działalności na rzecz zwierząt. Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych w gminie w zakresie, o którym mowa w ustawie o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych może wyrażać się w możliwości realizacji usług w wymienionych obszarach. Poniżej wymieniono organizacje figurujące w KRS:

- 1) FC Mario
- 2) Fundacja Leoniszki
- 3) Fundacja Sajmino
- 4) Fundacja Asist
- 5) Fundacja Dev
- 6) Fundacja dla Zwierząt „Serca niczyje”
- 7) Fundacja ECHO
- 8) Fundacja Instytut Wiedzy i Rozwoju
- 9) Fundacja Koń Na Biegunach Jedziemy Po Marzenia
- 10) Fundacja Mazurskie Klimaty
- 11) Fundacja Na Rzecz Edukacji i Wspierania Inicjatyw Lokalnych
- 12) Fundacja Sztuka Wolności
- 13) Gminny Ludowy Klub Sportowy Szeląg Zwierzewo
- 14) Ochotnicza Straż Pożarna Samborowo
- 15) Ochotnicza Straż Pożarna w Brzydowie
- 16) Ochotnicza Straż Pożarna w Durągu
- 17) Ochotnicza Straż Pożarna w Glaznotach
- 18) Ochotnicza Straż Pożarna w Idzbarku
- 19) Ochotnicza Straż Pożarna w Napromie
- 20) Ochotnicza Straż Pożarna w Ornowie
- 21) Ochotnicza Straż Pożarna w Pietrzwałdzie
- 22) Ochotnicza Straż Pożarna w Reszkach
- 23) Ochotnicza Straż Pożarna w Samborowie
- 24) Ochotnicza Straż Pożarna w Smykówku

- 25) Ochotnicza Straż Pożarna w Starych Jabłonkach
- 26) Ochotnicza Straż Pożarna w Turznicy
- 27) Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Koło Gminne w Ostródzie z siedzibą w Samborowie
- 28) Polskie Towarzystwo Łowieckie
- 29) Stowarzyszenie „...By świat usłyszał”
- 30) Stowarzyszenie „Bo jak nie my to kto?”
- 31) Stowarzyszenie „Durąg XXII wieku”
- 32) Stowarzyszenie „Gospodarni, Aktywni i Kreatywni”
- 33) Stowarzyszenie „Inspirowani Rozwojem”
- 34) Stowarzyszenie „Kreatywny Spinacz”
- 35) Stowarzyszenie „M14STO”
- 36) Stowarzyszenie „Motoklub Grabinek”
- 37) Stowarzyszenie „Pomocna Dłoń w Wygodzie”
- 38) Stowarzyszenie „Rozwój w Duchu Tradycji - Ostrowin”
- 39) Stowarzyszenie „Wieś Jabłkowych Smaków”
- 40) Stowarzyszenie „Z Ręką Na Puls-le”
- 41) Stowarzyszenie Bene Meritus
- 42) Stowarzyszenie Bractwo Wypoczynkowe
- 43) Stowarzyszenie Ekologiczne Zielona Kraina
- 44) Stowarzyszenie Miłośników Wzgórz Dylewskich
- 45) Stowarzyszenie Moto Klub Ostróda
- 46) Stowarzyszenie Na Rzecz Edukacji i Rozwoju Gminy Ostróda
- 47) Stowarzyszenie Osób Nieśłyszących „W Mig”
- 48) Stowarzyszenie Przyjaciół Starych Jabłonek
- 49) Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Idzbark
- 50) Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Tyrowo „Odrodzenie”
- 51) Stowarzyszenie Świetlinek
- 52) Zachodniomazurskie Stowarzyszenie Przewodników

Ponadto funkcjonują tu jeszcze kluby sportowe, oprócz wskazanych powyżej, tj. GLKS Mewa Smykowo, GKS Iskra Smykówko, LKS Tyrowo, LKS Płomień Turznica oraz LKS Góra Idzbark.

Skala działalności większości wymienionych wyżej organizacji może wskazywać na niewielką lub średnią zdolność do świadczenia usług społecznych, w szczególności z uwagi na możliwości kadrowe, finansowe oraz warunki organizacyjne tych podmiotów. Są tu jednak też podmioty, które z powodzeniem realizują i mogą realizować w przyszłości usługi społeczne na terenie gminy czy powiatu. Warto również wskazać, że w związku z położeniem gminy wokół Ostródy, zarówno organizacje z terenu gminy mogą działać na obszarze miasta, jak i usługi w gminie

mogą być realizowane przez organizacje mające siedzibę w mieście. Warto bowiem zauważyć, że w Ostródzie działają liczne organizacje, w tym takie jak np.: Polskie Stowarzyszenie Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Ostródzie, prowadzące Warsztaty Terapii Zajęciowej i Zakład Aktywności Zawodowej w Ostródzie, a także Ostródzkie Towarzystwo Amazonki, Stowarzyszenie Inicjatyw Możliwych Rzecz Jasna, Warmińsko-Mazurskie Stowarzyszenie Ludzi Niepełnosprawnych „ALFA”, Ostródzkie Stowarzyszenie Miłośników Gier „GRYWAM”, Polski Związek Niewidomych, Stowarzyszenie na Rzecz Jakości Opieki Medycznej. Na terenie Gminy działalność prowadzi również Stowarzyszenie Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych i Inicjatyw Obywatelskich z siedzibą w Morągu, a także Spółdzielnia Socjalna „Cynamonek” z Morąga.

Istotną rolę w aktywizacji lokalnej społeczności pełnią obecnie Koła Gospodyń Wiejskich. W świetle krajowego rejestru KGW na terenie Gminy Ostróda funkcjonuje ich 19. Są to następujące:

- 1) Koło Gospodyń Wiejskich Naprom
- 2) Koło Gospodyń Wiejskich w Pietrzwałdzie
- 3) Koło Gospodyń Wiejskich w Wysokiej Wsi
- 4) Koło Gospodyń Wiejskich w Grabinku
- 5) Koło Gospodyń Wiejskich Międzylesie
- 6) Koło Gospodyń Wiejskich Warlity Wielkie
- 7) Koło Gospodyń Wiejskich Luba w Lubajnach
- 8) Koło Gospodyń Wiejskich w Durągu
- 9) Koło Gospodyń Wiejskich w Smykówku
- 10) Koło Gospodyń Wiejskich w Brzydowie
- 11) Koło Gospodyń Wiejskich „Złoty Kłós” w Szyldaku
- 12) Koło Gospodyń Wiejskich w Tyrowie „Tyrowianki”
- 13) Koło Gospodyń Wiejskich w Turznicy
- 14) Koło Gospodyń Wiejskich w Samborowie
- 15) Koło Gospodyń Wiejskich Zwierzewo Nasza Wieś
- 16) Koło Gospodyń Wiejskich Idzbark
- 17) Koło Gospodyń Wiejskich w Bałcynach
- 18) Koło Gospodyń Wiejskich Złoty Szeląg Kątno
- 19) Koło Gospodyń Wiejskich Mazurska Zagroda z Lipowa

Współpraca Gminy Ostróda z organizacjami pozarządowymi odbywa się zarówno w formie finansowej, jak i pozafinansowej, na podstawie rocznych programów współpracy. W ramach współpracy finansowej, w 2023 roku Samorząd Gminy Ostróda rozdysponował łączną kwotę 2 642 904,00 zł na zadania publiczne w zakresie pomocy społecznej; nauki, oświaty i wychowania; turystyki i krajoznawstwa; sportu; kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego

oraz ratownictwa, ochrony ludności i poprawy bezpieczeństwa publicznego. Środki zostały przeznaczone na:

- Powierzenie prowadzenia Środowiskowego Domu Samopomocy w Wygodzie;
- Dowóz dzieci i młodzieży w niepełnosprawnych z terenu Gminy Ostróda do placówek edukacyjnych PSONI w Ostródzie;
- Fundusz Stypendialny „Równe Szanse”;
- Upowszechnianie lokalnej turystyki, w tym prowadzenie informacji turystycznej;
- Popularyzację piłki nożnej w środowisku wiejskim;
- Popularyzację sportów motorowych w środowisku wiejskim;
- Popularyzację tenisa ziemnego w środowisku wiejskim;
- Popularyzację sportów walk Wschodu wśród dzieci i młodzieży (karate i judo);
- Popularyzację lekkoatletyki w środowisku wiejskim;
- Popularyzację tenisa stołowego w środowisku wiejskim;
- Działalność wspomagającą rozwój społeczności lokalnych, poprzez prowadzenie medium internetowego;
- Przygotowanie jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych do działań ratowniczych.

Powyższe obszary obejmują usługi społeczne, które są realizowane przez podmioty ekonomii społecznej na terenie gminy i na rzecz jej mieszkańców, w tym osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, dzieci i młodzieży.

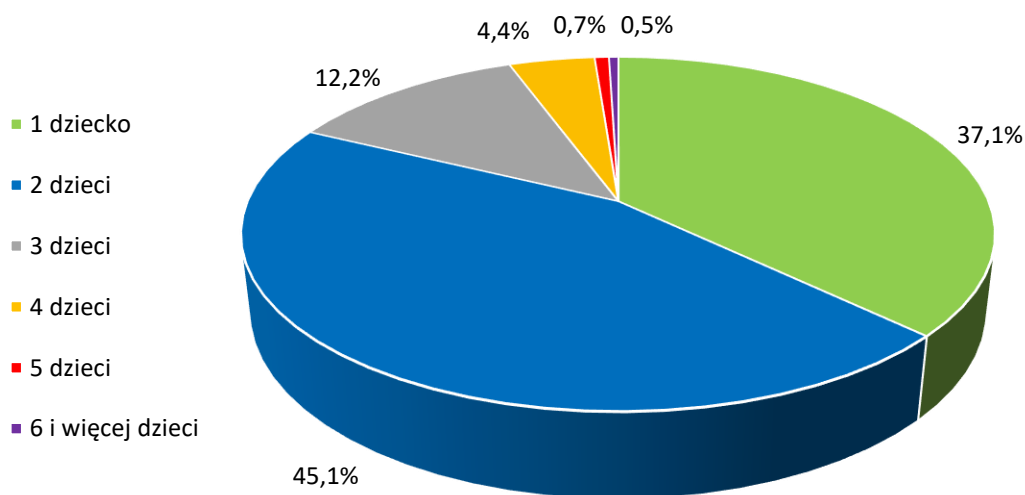
5. Wyzwania strategiczne w obszarze polityki społecznej

5.1. Funkcjonowanie rodzin z dziećmi

Rodzina jest naturalnym środowiskiem służącym opiece i wychowaniu dzieci. Wypełnia też szereg innych ważnych społecznie funkcji. Występujące na jej drodze trudności życiowe są sprawą oczywistą i prawdopodobnie nieuniknioną. Mogą pojawić się w razie problemów zawodowych, utraty pracy czy niedostatecznych dochodów. Mogą też być efektem konfliktów małżeńskich/w związku osób dorosłych. Bardzo często ich źródłem są jednak problemy wychowawcze, wynikające z rozwoju dzieci, które na różnych etapach życia potrzebują odpowiedniej uwagi i mądrych oddziaływań wychowawczych. Rodzice i opiekunowie wyposażeni w niezbędne kompetencje rodzicielskie, samodzielnie albo przy wsparciu ze strony krewnych, znajomych bądź przy okresowym wsparciu specjalistów potrafią radzić sobie z problemami a nawet sytuacjami kryzysowymi. Natomiast w rodzinie, w której kumulują się różne deficyty i zaniedbania opiekuńczo-wychowawcze, jak również problemy materialne i psychologiczne, przezwyciężenie sytuacji trudnych może okazać się niemożliwe bez długotrwałego i wielopoziomowego wsparcia ze strony służb społecznych.

Wśród rodzin objętych pomocą społeczną w Gminie Ostróda w 2023 roku, rodziny z dziećmi stanowiły 55,9%. W 410 takich rodzinach funkcjonowało 1 381 osób. Największy odsetek stanowiły rodziny z dwojgiem dzieci (45,1%), a w dalszej kolejności z jednym dzieckiem (37,1%) oraz z trojgiem dzieci (12,2%). Rodziny z czworgiem dzieci to 4,4% ogółu, z pięciorgiem 0,7%, a z sześciorgiem lub większą liczbą dzieci 0,5%.

Wykres 3. Rodziny z dziećmi korzystające z pomocy społecznej w Gminie Ostróda

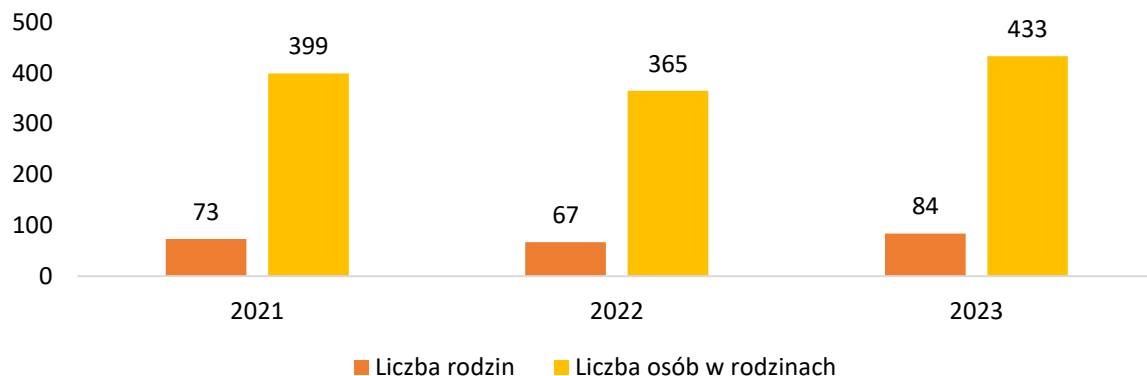

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

W 2023 roku pomocą społeczną objęto 49 rodzin niepełnych, w których funkcjonowały 154 osoby. Spośród nich 20 to rodziny z jednym dzieckiem, 15 – z dwojgiem dzieci, 8 – z trojgiem, a w sześciu rodzinach było czworo lub więcej dzieci. W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin niepełnych objętych wsparciem wzrosła o 10.

Jednym z głównych powodów obejmowania rodzin z dziećmi wsparciem w Gminie Ostróda w 2023 roku była potrzeba ochrony macierzyństwa. Z tego tytułu pomocy udzielono 84 rodzinom, w których funkcjonowały 433 osoby. W tej liczbie z uwagi na wielodzietność wsparto 64 rodziny z 367 osobami. W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin objętych pomocą społeczną z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa wzrosła o 11, tj. o 15,1%, natomiast liczba osób w tych rodzinach zwiększyła się o 34, tj. o 8,5%.

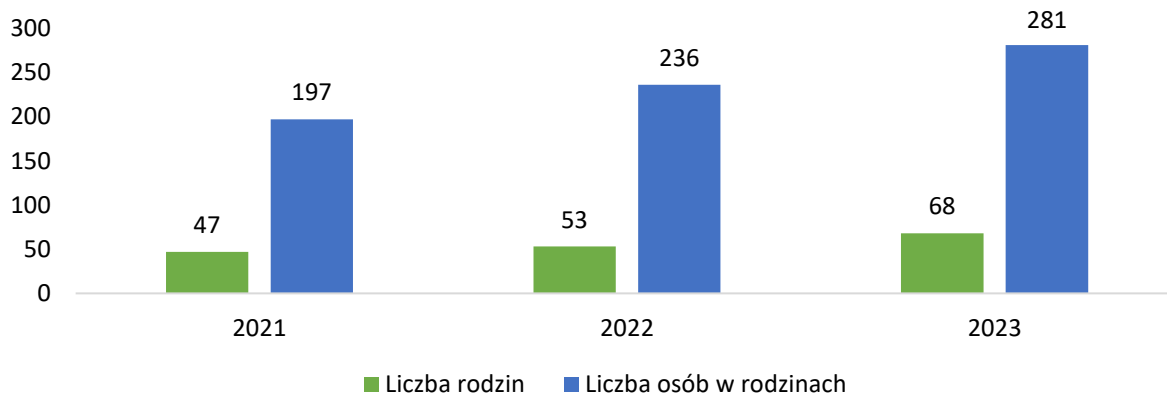
Wykres 4. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa w latach 2021-2023

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

Drugim powodem obejmowania rodzin z dziećmi pomocą społeczną jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, która w 2023 roku stanowiła powód przyznania pomocy 68 rodzinom, w tym 37 niepełnym i 16 wielodzietnym. W porównaniu do 2021 roku liczba wspartych z tego tytułu rodzin zwiększyła się o 21 (o 44,7%), natomiast liczba osób w tych rodzinach wzrosła o 84, tj. o 42,6%.

Wykres 5. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych w latach 2021-2023

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

Istotną rolę w zakresie wsparcia rodzin odgrywa asystent rodziny, który realizując swoje zadania odpowiedzialny jest m.in. za bezpośrednią pracę z rodzicami oraz dziećmi, a także działania realizowane na rzecz dziecka i rodziny. Do jego głównych zadań należy w szczególności opracowanie i realizacja planu pracy z rodziną we współpracy z członkami

rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym; udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego; udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych i wychowawczych; wspieranie aktywności społecznej rodzin, motywowanie członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych; a także podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin. Od 1 stycznia 2017 roku, z dniem wejścia w życie ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, obszar działań asystenta rodziny poszerzył się poprzez przypisanie mu funkcji koordynatora kompleksowego wsparcia (poradnictwa) dla kobiet w ciąży i ich rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet w ciąży powikłanej, kobiet w sytuacji niepowodzeń położniczych oraz wsparcia rodzin dzieci, u których zdiagnozowano „ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą ich życiu, która powstała w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu”.

W 2023 roku GOPS w Ostródzie zatrudnił jednego asystenta rodziny, który obejmował wsparciem 15 rodzin i 42 dzieci w tych rodzinach. W 2022 roku było to 11 rodzin i 34 dzieci, a w 2021 roku 9 rodzin (29 dzieci).

W sytuacji gdy rodziny, pomimo otrzymanego wsparcia, nie są w stanie realizować funkcji opiekuńczo-wychowawczej, dzieci mogą zostać umieszczone w pieczy zastępczej. W 2023 roku Gmina Ostróda finansowała pobyt 37 dzieci w pieczy, w tym 24 dzieci w rodzinach zastępczych i 13 dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. W 2022 roku było to 41 dzieci, a w 2021 roku 44 dzieci.

5.2. Sytuacja osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu

Zachowanie odpowiedniego poziomu zdrowotności społeczeństwa stanowi obecnie poważne wyzwanie, ze względu m.in. na postępujące starzenie się społeczeństwa, zanieczyszczenie środowiska i zmiany klimatyczne, niewłaściwą dietę, mało aktywny tryb życia itp. Jednocześnie jednym z zadań gminy jest ochrona zdrowia, czyli działalność, której celem jest zapobieganie chorobom i ich leczenie, utrzymanie rozwoju psychicznego, fizycznego i społecznego człowieka, przedłużanie życia, a także zapewnienie zdrowego rozwoju następnym pokoleniom. Światowa Organizacja Zdrowia definiuje zdrowie nie tylko jako całkowity brak choroby, ale także stan pełnego, fizycznego, umysłowego oraz społecznego dobrostanu, tj. dobrego samopoczucia. Zdrowie jest zatem jedną z podstawowych wartości, warunkujących prowadzenie produktywnego i satysfakcjonującego życia. Przewlekła lub ciężka choroba może zaś stanowić barierę w wypełnianiu ról zawodowych, rodzinnych i społecznych.

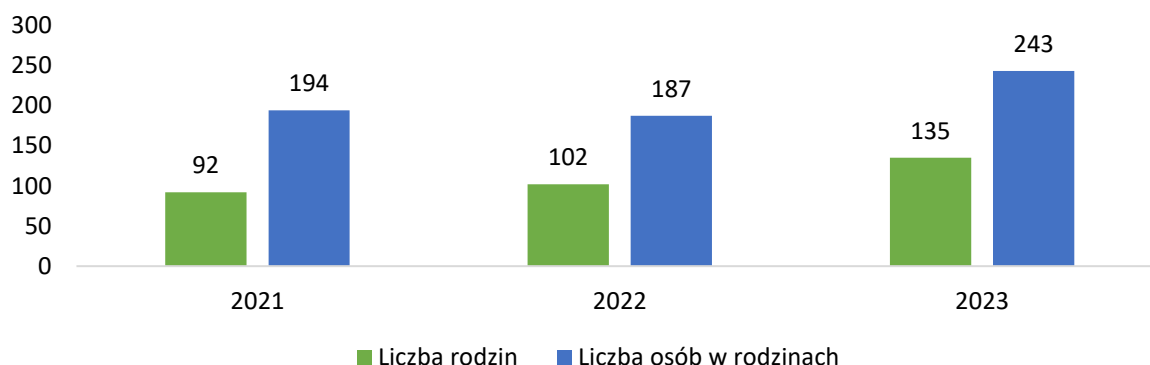
Problemy zdrowotne mogą być jedną z przyczyn ubóstwa i innych problemów osób i rodzin. Zaburzają bowiem ich prawidłowe funkcjonowanie w wielu aspektach, niejednokrotnie przyczyniając się do obniżenia jakości życia i wystąpienia trudnych sytuacji, takich jak utrata pracy, niemożność podjęcia zatrudnienia, trudności finansowe i zadłużenie, wynikające z wysokich kosztów leczenia przy niskich dochodach lub ich braku, uzależnienia, konflikty w rodzinie, a także inne problemy zdrowotne takie jak np. depresja.

Podobnie może wyglądać sytuacja w przypadku niepełnosprawności, która w świetle definicji WHO, oznacza „ograniczenie lub brak zdolności do wykonywania czynności w sposób lub w zakresie uważanym za normalny dla człowieka, wynikające z uszkodzenia i upośledzenia funkcji organizmu”³. W polskim ustawodawstwie, niepełnosprawność została zdefiniowana jako trwała lub okresowa niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodująca niezdolność do pracy⁴. Niepełnosprawność może wiązać się z obniżoną sprawnością ruchową, sensoryczną (zmysłową), intelektualną, psychofizyczną, komunikowania się oraz funkcjonowania w społeczeństwie. Jej przyczynami mogą być przewlekłe choroby, wady wrodzone, przebyte urazy i wypadki, a także obniżanie się sprawności fizycznej i umysłowej wraz ze starzeniem się organizmu. Może zatem wystąpić w różnym okresie życia oraz mieć różny stopień.

Zarówno osoby z niepełnosprawnościami, jak i doświadczające długotrwałej, przewlekłej choroby oraz osoby w podeszłym wieku można zaliczyć do kategorii osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, czyli osób, które ze względu na wiek, stan zdrowia lub niepełnosprawność wymagają opieki lub wsparcia w związku z niemożnością samodzielnego wykonywania co najmniej jednej z podstawowych czynności dnia codziennego. W świetle danych Narodowego Spisu Powszechnego w 2021 roku w Gminie Ostróda zamieszkiwały 2 304 osoby z niepełnosprawnościami, w tym 48,7% to mężczyźni, a 51,3% stanowiły kobiety. Spośród wszystkich osób z niepełnosprawnościami w gminie 1 831 osób (79,5%) to osoby niepełnosprawne prawnie, a 473 (20,5%) to osoby niepełnosprawne tylko biologicznie.

Wśród głównych powodów korzystania przez mieszkańców Gminy Ostróda ze świadczeń z pomocy społecznej są dwa bezpośrednio związane ze zdrowiem. W 2023 roku w 135 rodzinach funkcjonowały osoby wymagające wsparcia związanego z długotrwałą lub ciężką chorobą. W porównaniu do 2021 roku liczba tych rodzin zwiększyła się o 43, tj. o 46,7%, natomiast liczba osób w tych rodzinach wzrosła o 49 (o 25,3%).

Wykres 6. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w latach 2021-2023

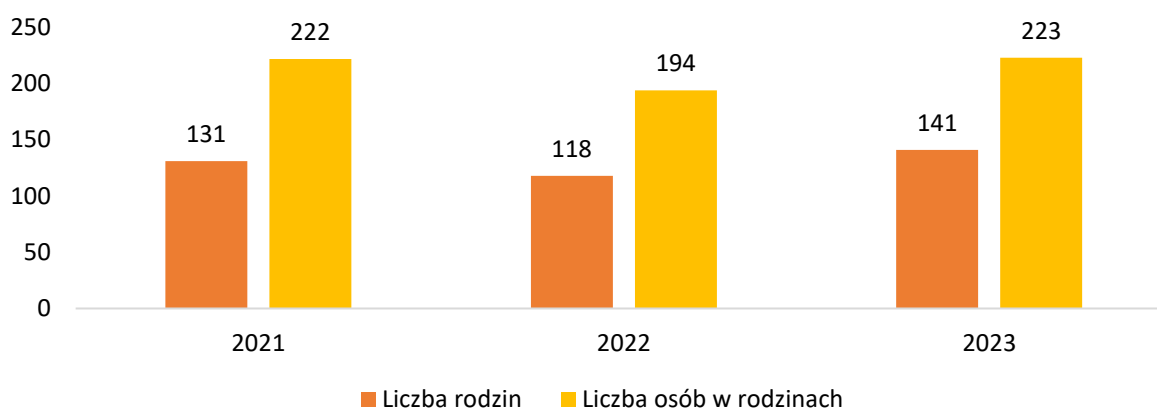
ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

³ Cyt. za <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/niepelnosprawnosci;3947453.html>

⁴ Art. 2 pkt 10 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Niepełnosprawność członka rodziny w 2023 roku była powodem wsparcia 141 rodzin z terenu gminy, w których funkcjonowały 223 osoby. Liczba tych rodzin w omawianej perspektywie zwiększyła się o 10 (o 7,6%), natomiast liczba osób w nich funkcjonujących wzrosła o 1, tj. o 0,5%.

Wykres 7. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w latach 2021-2023

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

Osoby z niepełnosprawnościami, przewlekle chorujące i ich rodziny często w większym stopniu niż inni członkowie społeczności lokalnej narażone są na ubóstwo i wykluczenie. Mogą doświadczać odrzucenia zarówno w wymiarze personalnym, przez środowisko społeczne, jak i na gruncie zawodowym. Osoby z niektórymi rodzajami niepełnosprawnościami mierzą się w codziennym funkcjonowaniu z barierami architektonicznymi, technicznymi oraz w komunikowaniu się, przez co ich uczestnictwo w życiu społecznym jest utrudnione. Ponadto jednymi z częściej doświadczanych problemów jest niedostatek środków finansowych oraz niewystarczający dostęp do opieki zdrowotnej i rehabilitacji. W rodzinach, w których przynajmniej jeden z członków jest osobą zależną, wymagającą stałej opieki, nasilają się problemy związane z godzeniem pracy zarobkowej i innych obowiązków, a także przemęczenie i wypalenie osoby bliskiej sprawującej opiekę nad osobą chorującą lub z niepełnosprawnościami.

Również wiek może stanowić przyczynę zaistnienia konieczności wsparcia osoby. Według Światowej Organizacji Zdrowia, starość zaczyna się wraz z 60 rokiem życia i można ją podzielić na trzy etapy: do 74 r.ż. trwa wczesna starość, w przedziale 75-89 lat jest starość pośrednia (lub wiek podeszły), zaś od 90 r.ż. można już mówić o długowieczności lub późnej starości. Jednak pierwsze zmiany biologiczne, które oznaczają początek starości, zaczynają się w organizmie ludzkim już po czterdziestce. To wtedy słabnie zdrowotność oraz obniża się sprawność, rośnie zagrożenie przewlekłą chorobą i niepełnosprawnością. W wieku starszym te zmiany się nasilają – spada stężenie hormonów, spowalniają się funkcje poznawcze, motoryczne i pamięć, zaś występujące schorzenia dotyczą najczęściej układu krążenia (choroba wieńcowa, nadciśnienie), zmian nowotworowych, cukrzyca typu 2 i choroby układu

kosztowno-stawowego. Osłabieniu ulega system immunologiczny, zdolność regeneracji po wysiłku oraz przystosowywanie się organizmu do zmiennych warunków⁵.

Jednak to, w jakiej kondycji psychicznej, emocjonalnej, fizycznej i społecznej dana osoba wkracza w wiek seniorski, zależy od mnóstwa czynników. Przede wszystkim jest efektem tego, jaki tryb życia osoba prowadziła, np. czy uprawiała sport lub inne aktywności na świeżym powietrzu, dobrze się odżywiła, stroniła od używek, jaką pracę wykonywała, a także czy budowała pozytywne relacje z bliskimi oraz znajomymi. W związku z tym, sytuacja życiowa danej osoby w wieku 60+ może się diametralnie różnić od jej rówieśników. Warto również wskazać, że sytuacja materialna wielu osób starszych jest trudna. Minimalna emerytura rolnicza lub pracownicza, a w bardziej skrajnych sytuacjach (gdy osoba nie wypracowała prawa do emerytury) renta rodzinna, renta socjalna lub inne świadczenia z pomocy społecznej, mogą okazać się nie wystarczające do pokrycia kosztów życia, zwłaszcza w sytuacji problemów zdrowotnych i rosnących wydatków na leki i wizyty u lekarzy.

Ponadto, seniorzy z różnych względów są bardziej narażeni na samotność i izolację społeczną. Dotyczy to zwłaszcza kobiet, których długość życia jest dłuższa niż mężczyzn⁶. Udział kobiet w grupie mieszkańców Gminy Ostróda w wieku 70 lat i więcej wynosił 60,8%, natomiast w wieku od 85 lat – 78,2%. Kobiety częściej też stają się klientkami OPS, stanowiąc 61,4% świadczeniobiorców w wieku emerytalnym. Po śmierci współmałżonka oraz usamodzielnieniu się dzieci, osoba starsza pozostaje sama w miejscu zamieszkania. Nie mając żadnego obowiązku społecznego (np. nauka, praca) oraz oparcia w rodzinie czy w otoczeniu sąsiedzkim, w obliczu rosnących problemów zdrowotnych, barier finansowych i komunikacyjnych oraz malejących kontaktów społecznych, może stracić sens życia, popaść w depresję.

W obliczu powyższych problemów, seniorzy na pewnym etapie życia potrzebują pomocy innych osób w zaspokojeniu codziennych potrzeb (np. zakupy, przygotowanie posiłku, pielęgnacja i higiena ciała), jednakże nierzadko tej pomocy są pozbawieni. W takich przypadkach interwenują służby społeczne. W 2023 roku pomocą społeczną objętych było 19 rodzin emerytów i rencistów, w których funkcjonowały 32 osoby, przy czym 12 rodzin było jednoosobowych, 3 rodziny dwuosobowe, natomiast 6 rodzin liczyło 3 i więcej osób.

Jednym z podstawowych zadań gminy w zakresie wsparcia osób i rodzin, które doświadczają problemu niepełnosprawności oraz ciężkiej i/lub przewlekłej choroby, są usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze. Mogą one zostać przyznane osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi przyznawane są także osobom pozostającym w rodzinach, gdy rodzina nie jest sama w stanie zaspokoić potrzeb w zakresie opieki. W 2023 roku pomoc w postaci usług opiekuńczych otrzymywały 2 osoby, czyli tyle samo co w 2021 roku.

Osoby wymagające całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogące samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia w domu

⁵ https://www.doz.pl/czytelnia/a12239-Zrozumiec_seniora_-_potrzeby_i_emocje_osob_starszych

⁶ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/trwanie-zycia/trwanie-zycia-w-2019-roku,2,14.html>

pomocy społecznej. W 2023 roku w DPS w przebywało 28 mieszkańców gminy, czyli o 2 osoby więcej niż w 2021 roku.

Porównując te liczby z danymi demograficznymi można dojść do wniosku, że skala zapotrzebowania na wsparcie jest wciąż relatywnie niewielka, jednakże wraz z dalszym wzrostem liczb seniorów oraz wydłużaniem się okresu trwania życia, a także pogarszaniem stanu zdrowia i rosnącym osamotnieniem osób starszych, zapotrzebowanie na świadczenie usług opiekuńczych oraz innych działań pomocowych będzie rosnąć. Oprócz wsparcia w codziennym funkcjonowaniu należy również mieć na uwadze także potrzebę kreowania warunków aktywności i rozwoju osób starszych, w tym między innymi aktywności edukacyjnej, kulturalnej, rekreacyjnej, fizycznej. Osoby w wieku od 60 lat w tym nie tylko osoby wymagające pomocy, ale także osoby, które mogą jeszcze pracować, działać społecznie, pomagać innym, uczyć się i rozwijać. Mają też potencjał zbudowany na latach doświadczeń i pracy, który należy diagnozować i zagospodarowywać dla dobra wspólnego. Z racji tego, że w najbliższych latach osób w starszych grupach wiekowych będzie przybywać, już teraz można mówić nie tylko o społeczeństwie starzejącym się, ale o społeczeństwie różnego wieku, czyli takim, w którym każda grupa wiekowa ma zadania do spełnienia.

5.3. Przemoc domowa i uzależnienia

Przemoc domowa i uzależnienia stanowią poważne dysfunkcje rodzin oraz dysfunkcje społeczne, które w sposób negatywny wpływają na funkcjonowanie społeczeństwa. Problemy te wiążą się niejednokrotnie z naruszeniami prawa oraz powszechnie przyjętych norm społecznych, a także bardzo często z degradacją psychiczną i/lub fizyczną osób nimi dotkniętych. Ponadto towarzyszą im trudności życiowe i bariery, takie jak: ubóstwo w sferze materialnej i intelektualnej, bierność społeczno-zawodowa, niski poziom kompetencji interpersonalnych, niedojrzałość emocjonalna rodziców, nieumiejętność pełnienia ról rodzicielskich i małżeńskich, problemy opiekuńczo-wychowawcze. Kwestie te przenoszą się na otoczenie sąsiedzkie oraz środowisko szkolne. W odniesieniu do dzieci i młodzieży skutkiem negatywnych zjawisk są m.in. zaburzenia emocjonalne, schorzenia zdrowotne, trudności w przystosowaniu się do środowiska oraz w kontaktach z innymi ludźmi, mogące objawiać się depresją, nerwicami lub nadpobudliwością, zachowaniami agresywnymi i ryzykownymi, niską motywacją do nauki oraz słabymi wynikami w szkole, a także brakiem pasji i zainteresowań. Konsekwencją dysfunkcji systemu rodzinnego są ponadto przypadki ograniczania władzy rodzicielskiej przez sąd oraz umieszczania dzieci w pieczy zastępczej.

Definicja ustawowa przemocy domowej została zawarta w art. 2 ust 1 pkt 1) *Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej*. W jej świetle stanowi ona jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- a) narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- b) naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,

- c) powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- d) ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- e) istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

Przemoc domowa w Gminie Ostróda jako powód korzystania z pomocy społecznej w perspektywie lat 2021-2023 występowała w skali do 2 rodzin. W 2023 roku były to 2 rodziny, w których funkcjonowały 4 osoby, co oznacza wzrost w porównaniu do 2021 roku o jedną rodzinę. Liczba osób w rodzinach pozostała bez zmian.

Więcej informacji na ten temat przedstawiają dane Zespołu Interdyscyplinarnego. W ich świetle, w 2023 roku działaniami w ramach procedury „Niebieskie Karty” obejmowano 35 rodzin, w tym 6 ze względu na przemoc psychiczną, a 19 ze względu na przemoc fizyczną. W rodzinach tych pomocą objęto 103 osoby, w tym 65 osób doświadczających przemocy, wśród których było 21 kobiet, 8 mężczyzn i 36 dzieci. W wieku senioralnym było 5 osób doświadczających przemocy. W 2023 roku procedurę zakończono w 29 przypadkach z uwagi na ustanie przemocy oraz w 4 przypadkach ze względu na brak zasadności podejmowania działań.

W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin objętych działaniami w ramach procedury „Niebieskie Karty” wzrosła o 8, natomiast liczba osób w rodzinach objętych tymi działaniami zmniejszyła się o 42. W 2021 roku zakończono 22 procedury z uwagi na ustanie przemocy w rodzinach.

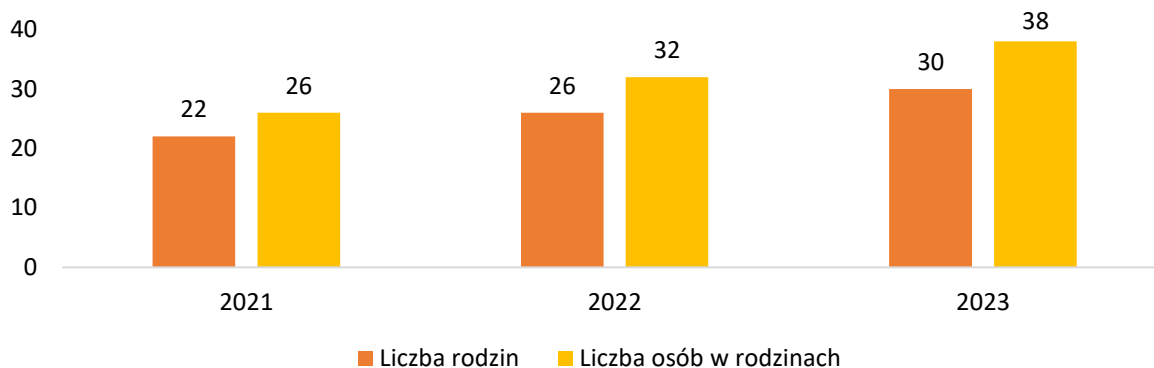
Istotną dysfunkcją wpływającą na funkcjonowanie osób i rodzin są uzależnienia. Światowa Organizacja Zdrowia definiuje uzależnienie jako stan psychiczny i fizyczny, wynikający z interakcji organizmu z substancją psychoaktywną. Charakteryzuje się on zmianami zachowania oraz koniecznością przyjmowania substancji w sposób okresowy bądź ciągły – w celu doświadczania jej wpływu bądź uniknięcia objawów towarzyszących jej brakowi w organizmie. W kontekście dysfunkcji społecznych uzależnienie należy jednak rozumieć szerzej, tj. jako silną i nabytą potrzebę zażywania substancji psychoaktywnych bądź wykonywania określonych czynności, takich jak np. uprawianie hazardu, oglądanie telewizji, korzystanie z internetu czy robienie zakupów⁷. W obu tych wymiarach uzależnienie może przynieść negatywne konsekwencje – utrudnia bowiem prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Niejednokrotnie prowadzi nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

W świetle statystyk GOPS w Ostródzie w latach 2021-2023 corocznie ze wsparcia z powodu alkoholizmu korzystało od 22 do 30 rodzin i od 26 do 38 osób w tych rodzinach. Istotne jest to, że skala korzystania przez mieszkańców z pomocy społecznej z tego tytułu w badanych

⁷Zob. *Współczesne teorie i praktyka profilaktyki uzależnień chemicznych i niechemicznych*, red. M. Jędrzejko, Warszawa 2009, s. 40; <http://www.kbpn.gov.pl/portals?id=112184>.

latach wrosła i w 2023 roku liczba rodzin była większa o 8 w porównaniu do 2021 roku. Narkomania jako powód przyznania pomocy społecznej występowała w statystykach GOPS w skali 1 osoby w 2022 roku.

Wykres 8. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu w latach 2021-2023

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

Z danych Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych wynika, że w 2023 roku 53 mieszkańców Gmina Ostróda skorzystało ze wsparcia psychologicznego w zakresie rozmów motywujących do podjęcia leczenia oraz terapii krótkoterminowej dla osób uzależnionych od alkoholu; wsparcia psychologicznego dla dorosłych członków rodzin alkoholików; uzależnień od substancji psychoaktywnych (alkohol, narkotyki, dopalacze) i uzależnień behawioralnych; wsparcia psychologicznego oraz terapii krótkoterminowej dla ofiar przemocy domowej; agresywnego zachowania oraz trudności w budowaniu trwałych relacji z innymi ludźmi; trudności szkolnych w kontaktach z rówieśnikami, nauczycielami, a także zespołu stresu pourazowego i zaburzeń osobowości. W 2022 roku było to 66 osób.

Informacji na temat problemu uzależnień wśród mieszkańców gminy może dostarczać raport z przeprowadzonego w tym zakresie badania w 2023 roku. Wśród głównych wniosków warto przytoczyć następujące:

- większość badanych mieszkańców spożywa alkohol umiarkowanie, z odpowiedzią „kilka razy w roku” wskazaną przez 28,8% uczestników badania;
- 66,7% dorosłych respondentów spożywa alkohol w domu;
- 38,4% respondentów deklaruje picie alkoholu „w samotności”, ale rzadko;
- 71,9% uczniów nigdy nie spożywało alkoholu;
- 31,4% uczniów zaczęło pić w wieku 11-12 lat, a 27,6% w wieku 13-14 lat;
- uczniowie, którzy sięgają po alkohol, często robią to w swoim domu (45,7%), na świeżym powietrzu (32,6%) lub podczas imprez rodzinnych (23,9%);
- 98,7% uczniów nigdy nie próbowało substancji psychoaktywnych;
- głównym powodem, dla którego uczniowie zdecydowali się sięgnąć po substancje psychoaktywne, była „chęć dobrej zabawy”, którą wskazało 60% badanych;

- 77,0% uczniów korzysta z urządzeń elektronicznych codziennie, podczas gdy 16,5% z nich używa ich kilka razy w tygodniu; 36,7% uczniów poświęca na to od 1 do 3 godzin dziennie, a 29,6% spędza od 3 do 6 godzin każdego dnia⁸.

Inne dysfunkcje społeczne są słabiej rozpoznane. Niemniej jednak, szczególnie po okresie pandemii i związanej z nią izolacji społecznej, sygnalizuje się wzrost zagrożenia w szczególności uzależnieniem od internetu i gier, cyberprzemocą, a także wzrost skali występowania depresji i zaburzeń psychicznych, szczególnie u dzieci i młodzieży. Mogą one objawiać się nieco inaczej niż u dorosłych, poprzez m.in. nasilenie zachowań agresywnych, destrukcyjnych i autodestrukcyjnych, takich jak na przykład samookaleczenie. W świetle raportu „Młode Głowy. Otwarcie o zdrowiu psychicznym” z badania przeprowadzonego na zlecenie Fundacji UNaweza, obraz dzieci i młodzieży, jaki wyłania się z pozyskanych wyników, to obraz przepełniony samotnością, skrajnie niską samooceną i niskim poczuciem sprawczości. Roboczo nazwaliśmy ten stan „triadą kryzysu psychicznego dzieci i młodzieży”, która przyczynia się między innymi do dramatycznego wzrostu myśli samobójczych wśród młodych ludzi, zachowań samobójczych i podejmowanych zamachów samobójczych. W dużym uproszczeniu dzieci w kryzysie psychicznym to dzieci przekonane o tym, że nic nie znaczą, niczego nie potrafią i dla nikogo nie są ważne. Obraz ten dopełnia niski poziom zaufania społecznego młodych, brak wiary w skuteczność profesjonalnej pomocy czy wsparcia społecznego i skala doświadczanej przemocy rówieśniczej, domowej oraz doświadczania hejtu⁹.

5.4. Bezrobocie, bierność zawodowa i ubóstwo

Ubóstwo i bezrobocie to dwa zjawiska ściśle ze sobą powiązane, choć nie zawsze brak płatnej pracy oznacza brak stałego dochodu, a w efekcie niski status materialny. Zjawisko bezrobocia można analizować w oparciu o statystyki PUP, jednak nie oddaje to do końca skali szerszego zjawiska, czyli braku płatnego zatrudnienia. Część osób zarejestrowanych w PUP to osoby, które tylko formalnie są bezrobotne, ponieważ pracują w „szarej strefie”. Z drugiej strony poza rejestrami PUP pozostają osoby poszukujące pracy na własny rachunek, a także bierne zawodowo, które teoretycznie mogłyby pracować, jednak nie mają do tego motywacji, brakuje im kompetencji życiowych lub odpowiednich kwalifikacji. Nieaktywne są dość często również osoby, które mają ograniczony dostęp do rynku pracy ze względu na specyficzne cechy. Wielodzietność, niepełnosprawność, bezdomność czy alkoholizm powodują, że podjęcie i utrzymanie się w pracy może być szczególnie trudne, ponieważ bariery tkwią nie tylko w świadomości jednostek, ale też całego społeczeństwa (np. stereotypy dotyczące niższej wydajności pracowników z niepełnosprawnościami) oraz systemu pomocy instytucjonalnej. W grudniu 2023 roku w rejestrze PUP w Ostródzie zarejestrowanych było 310 osób bezrobotnych z terenu Gminy Ostróda, co oznacza zmniejszenie ich liczby o 8 osób (o 2,5%) w porównaniu do 2021 roku. Bezrobocie w gminie jest zróżnicowane pod kątem cech socjodemograficznych osób pozostających w rejestrach PUP.

⁸ *Diagnoza problemów społecznych Gminy Ostróda*, 2023, s. 185-186.

⁹ J. Flis, M. Dębski, *Młode Głowy. Otwarcie o zdrowiu psychicznym*. Raport z badania dotyczącego zdrowia psychicznego, poczucia własnej wartości i sprawczości wśród młodych ludzi. 2023, s. 6.

Tabela 9. Bezrobotni w Gminie Ostróda w latach 2021-2023

Wyszczególnienie	2021	2022	2023
Ogółem	318	287	310
Kobiety	191	166	157
Mężczyźni	127	121	153
Do 25 roku życia	38	48	50
Do 30 roku życia	95	80	82
Powyżej 50 roku życia	91	73	98
Długotrwale bezrobotni	149	59	79

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BDL GUS.

Z punktu widzenia wsparcia osób doświadczających bezrobocia kluczowe znaczenie mają czynniki indywidualne, które wpływają na zdolność i motywację do podjęcia zatrudnienia. Jednym z takich czynników jest płeć, na co wskazują rozmiary bezrobocia wśród mieszkańców. Kobiety stanowią bowiem większość (50,6%) osób z terenu gminy zarejestrowanych jako bezrobotne. Może to być efekt m.in. kwalifikacji nieadekwatnych do potrzeb rynku pracy, przerw związanych z urodzeniem i wychowaniem dzieci czy stereotypów, w świetle których kobiety nie są chętnie zatrudniane z obawy o gorszą wydajność pracy czy większe ryzyko podejmowania zwolnień lekarskich ze względu na choroby dzieci.

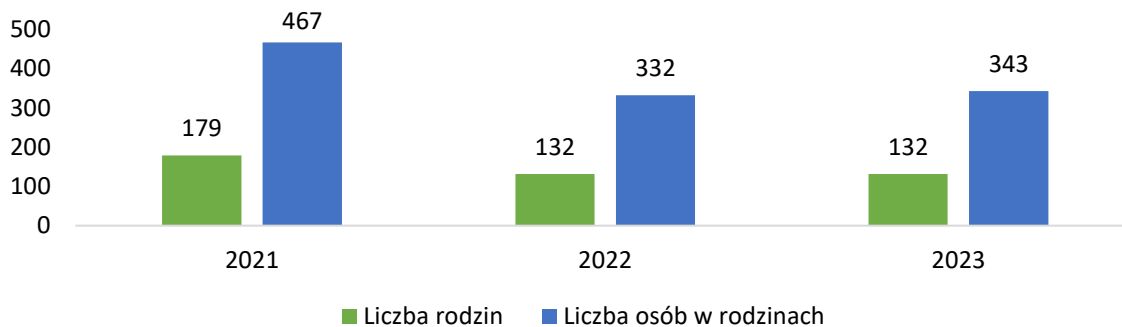
Analiza cech socjodemograficznych bezrobotnych mieszkańców gminy wskazuje na dość duży odsetek osób do 30 roku życia, które, w liczbie 82, stanowiły w grudniu 2022 roku 26,5% ogółu bezrobotnych. Jest to grupa należąca do katalogu grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Młodzi bezrobotni nierzadko bowiem charakteryzują się niewielkim doświadczeniem zawodowym bądź wykształceniem nieadekwatnym do potrzeb rynku pracy, a przy tym mogą mieć zbyt wysokie oczekiwania względem wynagrodzenia.

Barier na rynku pracy mogą doświadczać również osoby po 50 roku życia. W Gminie Ostróda w 2023 roku stanowiły one, w liczbie 98, prawie jedną trzecią bezrobotnych (31,6%). Sytuacja tych osób nierzadko jest skomplikowana. Mogą to być osoby dysponujące wieloletnim doświadczeniem zawodowym, ale przy tym mieć nieaktualne kwalifikacje; lub nie mieć doświadczenia w pracy w ogóle ze względu na wcześniejsze zajmowanie się domem i wychowaniem dzieci bądź podlegać stereotypom dotyczącym osób starszych na rynku pracy. Wszystko to może mieć wpływ na trudności w znalezieniu zatrudnienia.

Pomimo zmniejszania rozmiarów bezrobocia rejestrowanego problemem pozostaje nadal długotrwale bezrobocie, rozumiane jako pozostawanie przez bezrobotnego w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych. Osoby należące do kategorii osób długotrwale bezrobotnych w 2023 roku, w liczbie 79, stanowiły 25,5% wszystkich bezrobotnych z gminy. W porównaniu do 2021 roku ich liczba spadła o 70 osób (o 47,0%), a odsetek w strukturze zmniejszył się o 21,4 punktu procentowego.

Bezrobocie stanowi jeden z głównych powodów udzielania pomocy społecznej mieszkańcom Gminy Ostróda. W 2023 roku z tego tytułu wsparcie otrzymały 132 rodziny, w których funkcjonowały 343 osoby. W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin spadła o 47, tj. o 26,3%, natomiast liczba osób w tych rodzinach zmniejszyła się o 124 tj. o 26,6%.

Wykres 9. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia w latach 2021-2023

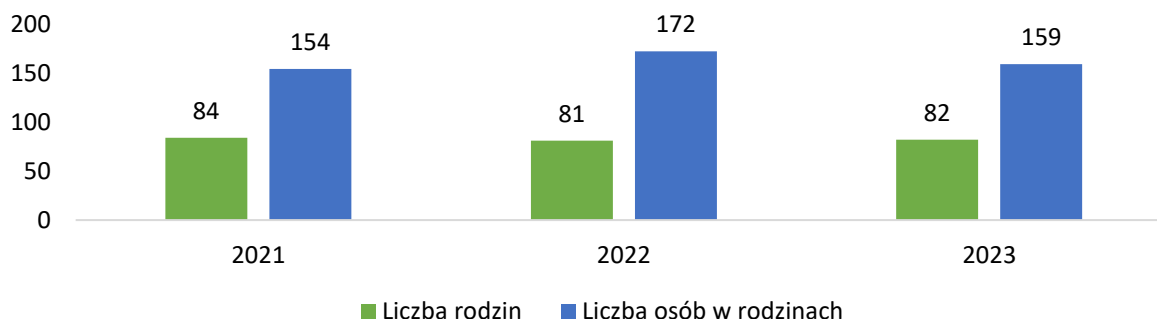

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

Nierzadko konsekwencją bierności zawodowej i bezrobocia jest ubóstwo, będące zjawiskiem społecznym polegającym na braku dostatecznych środków materialnych do zaspokajania potrzeb życiowych jednostki lub rodziny¹⁰. Może ono być mierzone zarówno w sposób absolutny, co oznacza niewystarczające środki finansowe na zaspokojenie podstawowych potrzeb osoby lub rodziny, bądź w sposób relatywny, kiedy odzwierciedla nierówności społeczne i związane jest z porównaniem poziomu życia danej osoby czy rodziny do średniej w społeczeństwie.

Ubóstwo stanowi jeden z powodów przyznawania świadczeń z pomocy społecznej, przy czym musi ono współwystępować z innym powodem wskazanym w artykule 7 ustawy o pomocy społecznej. W 2023 roku z tytułu ubóstwa świadczenia z pomocy społecznej otrzymały 82 rodziny, w których funkcjonowało 159 osób. W porównaniu do 2021 roku liczba rodzin spadła o 2, natomiast liczba osób w rodzinach wzrosła o 5.

Wykres 10. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w latach 2021-2023

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

¹⁰ <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/ubostwo;3990730.html>

Jednym z przejawów ubóstwa jest bezdomność. Ze wsparcia OPS z tego powodu w latach 2021-2023 korzystało od 11 do 25 rodzin i od 11 do 25 osób w tych rodzinach. Bezdomność może stanowić efekt różnych przyczyn, wśród których można wskazać rozpad rodziny, uzależnienie, brak stałych dochodów lub niski ich poziom, eksmisję oraz uzależnienia. Zadaniem gminy jest zapewnienie osobom dotkniętym problemami bezdomności tymczasowego schronienia przez przyznanie miejsca w noclegowni, schronisku bądź ogrzewalni dla osób bezdomnych.

6. Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią

W świetle przeprowadzonej diagnozy sytuacji społecznej Gmina Ostróda przedstawia się jako jednostka z dużym potencjałem rozwojowym, na który wpływa m.in. jej położenie oraz procesy suburbanizacyjne. Jest jednak dość silnie zależna od uwarunkowań, na które często nie ma wpływu bądź ten wpływ jest ograniczony, takie jak np. zmiany prawne, ruchy społeczne, zjawiska przyrodnicze czy tendencje demograficzne. Czynniki te powodują, że w najbliższych latach przed Gminą Ostróda będą pojawiać się wyzwania, a zmierzenie się z nimi będzie wymagało uwzględnienia, wynikających z diagnozy, strategicznych uwarunkowań rozwoju społecznego oraz prognozy zmian w zakresie objętym Strategią.

Liczba mieszkańców gminy w ostatnich kilku latach pozostaje na zbliżonym poziomie. Należy jednak mieć na uwadze, że rozwój cywilizacyjny, wydłużanie czasu trwania życia oraz coraz wyższa jego jakość będą powodować dalszy systematyczny wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Jeżeli nie pójdzie za nim adekwatny wzrost liczby osób w przedprodukcyjnym okresie życia, głównie ze względu na to, że decyzje prokreacyjne podejmowane są obecnie coraz później, a dominującym modelem rodziny staje się model 2+1, który nie zapewni prostej zastępowalności pokoleń, to w strukturze społeczeństwa coraz większy odsetek będą stanowić ludzie starsi, natomiast najmłodsze grupy wiekowe będą miały coraz mniejszy udział. Będzie się to wiązało z rosnącymi potrzebami, głównie w sferze pomocy społecznej i opieki zdrowotnej – zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze, medyczne, pielęgnacyjne, edukacyjne czy aktywizacyjne. Istotne będzie m.in. funkcjonowanie i dostosowywanie do potrzeb społecznych, instytucjonalnego i organizacyjnego systemu wsparcia osób starszych i o ograniczonej sprawności, a także zwiększanie dostępności form i usług sprzyjających wzrostowi ich aktywności społecznej oraz zawodowej.

Szczególnym wsparciem należy obejmować rodziny z dziećmi, w tym wielodzietne, niepełne, borykające się z trudnościami codziennego życia i dysfunkcjami, takimi jak przemoc czy uzależnienia. Trzeba wspierać je w szczególności w obszarach kompetencji opiekuńczo-wychowawczych, prawidłowych wzorców i relacji w rodzinie, rozwoju dzieci i młodzieży, aktywności i integracji społecznej rodzin czy przewyższania trudności życiowych. Ważne jest, aby dążyć do rozwiązań, które nie uzależniają wsparcia od dochodu rodziny, natomiast sprzyjają skorzystaniu z niego rodzinom, które przekraczają tzw. próg dochodowy, co nie oznacza, że nie doświadczają żadnych trudności i problemów.

Istotnym obszarem jest tworzenie warunków do wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży, poprzez ofertę różnego rodzaju zajęć rozwijających zainteresowania, wzmacniających ich kompetencje, a także wspierających w obliczu aktualnych wyzwań, w tym związanych ze światem cyfrowym. Z badań wynikała potrzeba tworzenia miejsc spotkań młodzieży, w których mogłaby spędzać swój wolny czas. Ważne jest przy tym poczucie sprawczości młodzieży, przestrzeń na jej własną aktywność i pomysły, a także wspieranie w możliwościach rozwoju.

Ważnym aspektem lokalnej polityki społecznej powinna być aktywizacja zawodowa mieszkańców pozostających bez pracy, zarówno zarejestrowanych w urzędzie pracy, jak i biernych zawodowo, nie podejmujących żadnych wysiłków w kierunku pozyskania

zatrudnienia. W szczególności należy zwrócić uwagę na osoby w wieku od 50 lat wzwyż, osoby do 30 roku życia, a także osoby długotrwale bezrobotne. Wyzwaniem staje się obecnie również zapewnienie dostępności do aktywizacji społeczno-zawodowej osób z niepełnosprawnościami i innych, których mobilność ogranicza wiek czy stan zdrowia. W tym zakresie powinny być podejmowane działania służące likwidacji barier w przestrzeni publicznej, w tym barier komunikacyjnych, architektonicznych czy cyfrowych. Ważne jest tu wykorzystywanie rozwoju nowych technologii oraz dostosowywanie budynków, sprzętów oraz działań do potrzeb osób o ograniczonej mobilności i różnych dysfunkcjach, nie tylko narządu ruchu, ale również wzroku, mowy czy słuchu.

W świetle statystyk pomocy społecznej, do dominujących problemów na terenie Gminy Ostróda należy zaliczyć bezrobocie, długotrwałą lub ciężką chorobę, niepełnosprawność, potrzebę ochrony macierzyństwa i bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Przewycięzanie tych problemów jest trudne, ponieważ najczęściej mają utrwalony charakter. Znacząca liczba rodzin dotkniętych chorobą i niepełnosprawnością prawdopodobnie będzie stale korzystać z tego tytułu z pomocy społecznej, jednak może też stanowić przyczynek do zaplanowania działań w zakresie promocji i ochrony zdrowia.

Do wyzwań lokalnej polityki społecznej należy też zaliczyć różne rodzaje uzależnień, w tym nie tylko od substancji psychoaktywnych, takich jak alkohol, narkotyki czy dopalacze, ale także uzależnienia behawioralne np. od internetu, komputera czy hazardu. Są one trudne do wykrycia i zdiagnozowania, a często mają nieświadomiony charakter bądź nie zostają ujawnione przez osoby nimi dotknięte ze względu chociażby na poczucie wstydu czy brak wiary w możliwość uzyskania skutecznej pomocy. Oba rodzaje uzależnień są niebezpieczne ze względu na ich wpływ na zdrowie fizyczne, a także na funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne osób oraz rodzin. Niejednokrotnie prowadzą nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

Realizacji wyzwań lokalnej polityki społecznej będzie sprzyjać zwiększanie dostępu do usług społecznych w Gminie Ostróda, w tym m.in. w obszarze wspierania rodziny oraz dzieci i młodzieży, usług na rzecz osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, aktywizacji społecznej i zawodowej, ze szczególnym naciskiem na grupy doświadczające różnych trudności w dostępie do rynku pracy, przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy domowej, a także wspierających aktywność społeczną wszystkich grup społecznych. Istotne jest to, aby ich rodzaj i zakres stanowił odpowiedź na istniejące oraz prognozowane potrzeby, sprzyjając tym samym rozwojowi społecznemu.

Ważna jest także współpraca międzyinstytucjonalna, która umożliwi podejmowanie wielopłaszczyznowych działań w zakresie nie tylko diagnozowania i rozwiązywania problemów społecznych, ale przede wszystkim kreowania dobrej jakości życia mieszkańców. Dostępność usług społecznych może być zwiększona poprzez aktywność podmiotów ekonomii społecznej, dlatego ważne jest kreowanie warunków do ich rozwoju, a także angażowania się obywateli oraz tworzonych przez nie organizacji w kształtowanie polityk publicznych, we

współdecydowanie w sprawach lokalnych, jak również sprawna wymiana informacji pomiędzy władzą i mieszkańcami.

Efektywne rozwiązywanie problemów społecznych może wymagać podejmowania działań zapobiegawczych, służących wczesnemu wykrywaniu *objawów* dysfunkcji; edukacji i informowaniu społeczeństwa w zakresie m.in. zagrożeń społecznych i możliwości ich zapobiegania i likwidowania, a także pobudzaniu aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców. Działania te powinny iść w parze ze zrównoważonym rozwojem gminy, uwzględniającym kierunki wspierające budowę społeczeństwa obywatelskiego – aktywnego i świadomego. Jeżeli te warunki będą spełnione, to w najbliższych latach w zakresie objętym strategią można prognozować, że wizja rozwoju społecznego gminy zawarta w niniejszym dokumencie zostanie zrealizowana. Należy mieć również na uwadze współczesne trendy definiujące politykę społeczną w Polsce, m.in. rozwój usług społecznych, w tym z udziałem centrów usług społecznych, a także deinstytucjonalizację, czyli przechodzenie od opieki o charakterze instytucjonalnym do opieki świadczonej w środowisku rodzinnym i społeczności lokalnej. Na poziomie gmin będzie się to wiązało m.in. z koniecznością budowy skutecznego systemu świadczenia usług społecznych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.

7. Cele i kierunki działań

Nadrzędnym celem lokalnej polityki społecznej jest poprawa jakości życia ludności gminy, na którą składa się szereg czynników kształtujących warunki życia wspólnoty oraz poszczególnych rodzin i osób samotnie gospodarujących. Wynika stąd potrzeba integracji działań sektorowych w ramach pomocy społecznej, rynku pracy, edukacji, kultury, sportu, zdrowia, mieszkalnictwa i polityki prorodzinnej, w ścisłym powiązaniu z realizowanymi w gminie inwestycjami „twardymi” w infrastrukturę techniczną oraz gospodarkę. Strategiczna wizja rozwoju społecznego zakłada zatem zmiany na lepsze w wielu dziedzinach życia mieszkańców.

Część wdrożeniowa Strategii została usystematyzowana w formie celów strategicznych. Każdy z nich dotyczy innego wycinka rzeczywistości społecznej, jednakże są one ze sobą ściśle powiązane i wszystkie służą realizacji celu głównego Strategii. W związku z tym, wszystkie cele należy rozpatrywać łącznie w kontekście rozwoju społecznego gminy, uwzględniając jednak to, że wdrożenie założeń jednego z nich będzie miało istotny wpływ na powodzenie pozostałych.

Cel główny Strategii brzmi:

Rozwój dostępnych, kompleksowych i wysokiej jakości usług społecznych służących poprawie warunków życia mieszkańców Gminy Ostróda

Osiągnięciu celu głównego będzie służyć realizacja celów strategicznych i operacyjnych, poprzez każdorazowo określony katalog działań, wyznaczający kluczowe, niezbędne kierunki zaangażowania władz samorządu, jednostek organizacyjnych gminy oraz partnerów lokalnych. Nie jest katalogiem zamkniętym, więc jeżeli w trakcie wdrażania Strategii pojawią się jeszcze inne pomysły (projekty) wpisujące się w jej cele, to również powinny zostać wzięte pod uwagę. W ramach każdego celu strategicznego określono katalog działań, uwzględniających oddziaływanie z jednej strony na całą społeczność gminy, a z drugiej na wybrane grupy, zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społeczno-zawodowym. Są to przede wszystkim:

- rodziny z dziećmi (w szczególności niepełne i wielodzietne), doświadczające problemów opiekuńczo-wychowawczych oraz trudności w zapewnieniu odpowiednich warunków socjalno-bytowych, charakteryzujące się biernością zawodową i społeczną, a także dotknięte lub zagrożone dysfunkcjami takimi jak przemoc domowa, uzależnienia, przestępczość;
- dzieci i młodzież bez względu na status społeczny i poziom zamożności ich rodzin, z uwagi na szczególne zagrożenie problemami takimi jak ubóstwo, bezrobocie, brak

odpowiednich perspektyw życiowych, uzależnienia (zwłaszcza od alkoholu, dopalaczy, komputera, internetu oraz telefonów komórkowych) i inne zachowania ryzykowne;

- osoby starsze, z niepełnosprawnościami i/lub ciężko, przewlekłe chorujące, zwłaszcza te, które posiadają niewielkie dochody, zaś w swoich środowiskach są osamotnione oraz osoby w kryzysie zdrowia psychicznego i z zaburzeniami psychicznymi;
- osoby znajdujące się w sytuacjach skrajnych pod względem egzystencjalnym, w szczególności z powodu uzależnień, bezdomności, pobytu w zakładzie karnym, zdarzeń losowych;
- społeczność gminy ze względu na potrzebę wzmocnienia jej aktywności oraz integracji i zaangażowania w sprawy lokalne, a także ustawicznego kształcenia w różnych obszarach, takich jak zdrowie czy bezpieczeństwo.

Zdefiniowane wyżej obszary oddziaływań przekładają się na zaplanowane w ramach Strategii kierunki niezbędnych działań, które integrują zasoby, kompetencje i zadania z zakresu pomocy społecznej, rynku pracy, edukacji, zdrowia, mieszkalnictwa, bezpieczeństwa publicznego, kultury oraz sportu i rekreacji. Ich efektywna realizacja wymaga m.in.:

- ✓ stałego zwiększania kompetencji pracowników i osób zaangażowanych w realizację Strategii, poprzez systematyczny udział w szkoleniach, kursach, warsztatach, seminariach, konferencjach, wizytach studyjnych i innych formach edukacji;
- ✓ wspierania kadry specjalistów zajmujących się m.in. uzależnieniami, przemocą w rodzinie oraz interwencją kryzysową w postaci superwizji i pomocy psychologicznej;
- ✓ wzmocnienia współpracy i komunikacji międzyinstytucjonalnej w obszarach objętych Strategią, służącej szybkiej diagnozie oraz przeciwdziałania dysfunkcjom społecznym, a także zmniejszaniu skali ich występowania;
- ✓ ukierunkowania na nowe, innowacyjne rozwiązania w zakresie objętym Strategią, służące większej otwartości i elastyczności działania, a także zwiększeniu skuteczności oddziaływań;
- ✓ umiejętności zarządzania w sytuacjach kryzysowych, w szczególności rozpoznawania i diagnozowania sytuacji, podjęcia skutecznych działań zaradczych oraz przewidywania skutków i przeciwdziałaniu im;
- ✓ podejmowania wspólnych działań rzeczniczych i lobbystycznych na rzecz rozwiązań, które nie leżą w gestii gminy, a mogą w istotny sposób przyczynić się do rozwiązania istniejących problemów oraz poprawy jakości życia mieszkańców.

Powyższe działania dotyczą każdego z przyjętych obszarów priorytetowych.

Cel strategiczny 1. Wzmocnienie rodzin w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej oraz w zapewnianiu optymalnych warunków rozwoju dzieci i młodzieży

Cele operacyjne	Kierunki działań
1. Zwiększenie kompetencji rodziców i opiekunów w zakresie opieki i wychowania dzieci	1) Bieżące diagnozowanie sytuacji problemowych w rodzinach wraz z oceną sytuacji dziecka pod kątem zapewnienia mu bezpieczeństwa. 2) Organizowanie różnych form edukacji rodziców i opiekunów, dotyczących w szczególności rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych, takich jak „Szkoła dla rodziców”, trening kompetencji rodzicielskich.
2. Zapewnienie rodzinom doświadczającym trudności dostępu do kompleksowego wsparcia	3) Zapewnienie wsparcia w postaci pracy socjalnej, asystentury rodzinnej oraz rodzin wspierających, rodzinom doświadczającym trudności w wypełnianiu podstawowych funkcji. 4) Organizowanie poradnictwa psychologicznego, socjalnego, pedagogicznego, prawnego i innego dostosowanego do potrzeb osób i rodzin, w tym dzieci i młodzieży.
3. Zwiększenie efektywności lokalnego systemu wsparcia dziecka i rodziny	5) Integracja rodzin w środowisku lokalnym poprzez m.in. animację lokalną, rozwój wolontariatu i działań samopomocowych, organizację wydarzeń integracyjnych, upowszechnianie pozytywnego wzorca rodziny. 6) Współpraca Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w zakresie rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych i dysfunkcji rodzin, w szczególności zadań dotyczących organizacji pieczy zastępczej i działań na rzecz powrotu dziecka do rodziny naturalnej.
Wskaźniki realizacji działań	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, potrzeby ochrony macierzyństwa, w tym potrzeby ochrony wielodzietności. ▪ Liczba zorganizowanych form edukacji rodziców i opiekunów. ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pracą socjalną. ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pracą asystenta rodziny. ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z poradnictwa specjalistycznego. ▪ Liczba przedsięwzięć służących wsparciu i aktywizacji rodzin. 	
Okres realizacji	2025-2032

Cel strategiczny 2. Zmniejszenie skali bierności zawodowej, bezrobocia i ubóstwa wśród mieszkańców

Cele operacyjne	Kierunki działań
1. Zwiększenie kompetencji mieszkańców sprzyjających aktywności i samodzielności	1) Realizacja pracy socjalnej z osobami bezrobotnymi i ich rodzinami, w tym w oparciu o kontrakt socjalny. 2) Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy i innymi instytucjami rynku pracy oraz pracodawcami w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców gminy, w szczególności osób należących do grup <i>defaworyzowanych</i> . 3) Upowszechnianie wiedzy o ekonomii społecznej oraz możliwości uzyskania wsparcia przez osoby planujące prowadzić działalność gospodarczą w ramach spółdzielni socjalnej, fundacji lub stowarzyszenia.
2. Zmniejszanie barier utrudniających dostęp mieszkańców do aktywizacji zawodowej	4) Rozwój wolontariatu, pomocy sąsiedzkiej i innych form wsparcia środowiskowego osób i rodzin, w tym także jako etap przygotowujący do zatrudnienia. 5) Zapewnienie najuboższym mieszkańcom podstawowych warunków egzystencjalnych, w tym szczególnie osobom bezdomnym w zakresie schronienia, posiłków i ubrania.
3. Poprawa warunków socjalno-bytowych osób i rodzin mieszkających w gminie	6) Działania wspierające powrót do naturalnego życia społecznego osób z niego wyizolowanych, zwłaszcza doświadczających trudności w przystosowaniu się po długotrwałym pobycie w zakładzie karnym oraz osób bezdomnych. 7) Organizowanie zbiórek żywności, odzieży i innych podstawowych dóbr dla osób i rodzin najbardziej potrzebujących. 8) Udzielanie wsparcia finansowego oraz świadczeń w naturze rodzinom i osobom znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej.
Wskaźniki realizacji działań	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa, bezrobocia, bezdomności, zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych i ekologicznych. ▪ Liczba bezrobotnych z terenu gminy, w tym m.in. kobiety, długotrwale bezrobotni, bezrobotni do 30 roku życia i powyżej 50 lat. ▪ Liczba bezrobotnych z terenu gminy, którzy wzięli udział w różnych formach aktywizacji zawodowej. ▪ Liczba bezrobotnych z terenu gminy, którzy podjęli pracę niesubsydiowaną. ▪ Liczba zorganizowanych zbiórek żywności, odzieży i innych podstawowych dóbr z przeznaczeniem dla najbardziej potrzebujących. 	
Okres realizacji	2025-2032

Cel strategiczny 3. Włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami, osób długotrwale chorujących oraz seniorów

Cele operacyjne	Kierunki działań
1. Zapewnienie możliwości rozwoju aktywności osób niepełnosprawnościami, długotrwale chorujących oraz seniorów	1) Organizacja, inicjowanie i wspieranie różnorodnych form aktywności społecznej, edukacyjnej, kulturalnej i fizycznej, takich jak spotkania edukacyjne, warsztaty, zajęcia rozwijające zainteresowania, prelekcje itp.
2. Zwiększenie dostępu do różnych form opieki i pomocy dla osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu	2) Edukacja prozdrowotna społeczeństwa w zakresie promocji zdrowego stylu życia, właściwego odżywiania oraz higieny ciała. 3) Rozwój usług rehabilitacyjnych, usług opiekuńczych i specjalistycznych, usług asystenta osób niepełnosprawnych i osób starszych, teleopieki oraz opieki wytchnieniowej.
3. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnościami, osób długotrwale chorujących oraz seniorów	4) Tworzenie i rozwój ośrodków wsparcia dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami, takich jak np. dzienny dom pobytu, środowiskowy dom samopomocy, klub seniora. 5) Organizowanie pomocy sąsiedzkiej na rzecz osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. 6) Tworzenie mieszkań treningowych i wspomaganych zapewniających usługi bytowe oraz pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w życiu codziennym i realizacji kontaktów społecznych. 7) Wsparcie dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami poprzez m.in. realizację nauczania indywidualnego, zaangażowanie nauczycieli wspomagających, dowożenie dzieci i młodzieży do specjalistycznych placówek. 8) Wsparcie aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami poprzez współpracę z PUP w tym zakresie, a także realizację projektów, staży, szkoleń itp. 9) Upowszechnianie wolontariatu na rzecz osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, a także zaangażowanie seniorów w inicjatywy służące integracji międzypokoleniowej i tworzeniu banku czasu. 10) Budowanie świadomości społecznej oraz postaw akceptacji i życzliwości wobec osób z zaburzeniami psychicznymi.
Wskaźniki realizacji działań <ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności i długotrwale lub ciężkiej choroby. 	

- Liczba osób korzystających z form wsparcia takich jak usługi opiekuńcze, opieka wytchnieniowa, asystent osobisty, teleopieka i inne.
- Liczba dzieci z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w placówkach oświatowych.
- Liczba funkcjonujących ośrodków wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami oraz seniorów.
- Liczba bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami, które zostały objęte aktywizacją zawodową.

Okres realizacji

2025-2032

Cel strategiczny 4. Zmniejszenie skali przemocy domowej i uzależnień

Cele operacyjne	Kierunki działań
1. Zwiększenie świadomości społecznej w obszarze dysfunkcji	1) Realizacja kampanii i akcji społecznych służących podnoszeniu wiedzy oraz kształtowaniu postaw społecznych, w szczególności w zakresie profilaktyki uzależnień oraz przemocy domowej i bezpieczeństwa publicznego.
2. Wzmocnienie oddziaływań profilaktycznych, prewencyjnych i kompensacyjnych w obszarze dysfunkcji społecznych	2) Inicjowanie i realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych, dotyczących różnych rodzajów uzależnień, zachowań ryzykownych, przemocy oraz zachowań agresywnych; ze szczególnym uwzględnieniem problematyki aktualnych zagrożeń, takich jak rozwój nowoczesnych technologii, dysfunkcyjne grupy i zachowania, przekaz medialny itp. 3) Zapewnianie poradnictwa specjalistycznego, wsparcia socjalnego, możliwości tworzenia i funkcjonowania grup wsparcia oraz pracy terapeutycznej z dziećmi, osobami dorosłymi i całymi rodzinami doświadczającymi uzależnień bądź przemocy.
3. Zwiększenie dostępu osób i rodzin do pomocy specjalistycznej w zakresie przemocy domowej i uzależnień	4) Monitorowanie sytuacji rodzin zagrożonych dysfunkcjami lub już doświadczających poważnych problemów, a także podejmowanie działań interwencyjnych, terapeutycznych i kompensacyjnych. 5) Stosowanie procedury „Niebieskie Karty” jako ważnego elementu profesjonalnego systemu przeciwdziałania przemocy w środowisku lokalnym. 6) Upowszechnianie informacji z wykorzystaniem materiałów drukowanych, mediów, bezpośrednich spotkań ze specjalistami i innych środków przekazu na temat możliwości uzyskania pomocy przez osoby doświadczające przemocy, uzależnione i ich rodziny.
<p>Wskaźniki realizacji działań</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu, narkomanii oraz przemocy domowej. ▪ Liczba zrealizowanych programów edukacyjno-profilaktycznych. ▪ Liczba osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego. ▪ Liczba wszczętych procedur Niebieskie Karty. ▪ Liczba osób objętych działaniami w ramach procedury Niebieskie Karty. ▪ Liczba zakończonych procedur Niebieskie Karty. 	
Okres realizacji	2025-2032

Cel strategiczny 5. Wzmocnienie aktywności społecznej mieszkańców oraz partycypacji obywatelskiej

Cele operacyjne	Kierunki działań
1. Kreowanie warunków aktywności mieszkańców na rzecz najbliższego otoczenia	1) Realizacja projektów socjalnych ukierunkowanych na aktywność społeczną w obszarze rozwiązywania problemów społecznych. 2) Rozwój współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi poprzez m.in. włączanie ich przedstawicieli do zespołów opiniodawczych i konsultacyjnych, zlecenie realizacji zadań publicznych itd. 3) Upowszechnianie informacji o działaniach i zamierzeniach samorządu gminy i organizacji współpracujących, w tym o ważnych dla społeczności wydarzeniach. 4) Wykorzystywanie różnorodnych form konsultacji społecznych z mieszkańcami przy podejmowaniu przez władze gminy decyzji w sprawach ważnych dla społeczności. 5) Tworzenie warunków do rozwoju samoorganizacji społecznej oraz większej partycypacji mieszkańców w sprawy lokalne w szczególności poprzez rozwój świetlic wiejskich oraz wsparcie działań i inicjatyw realizowanych na poziomie sołectw. 6) Poszukiwanie i wdrażanie nowych rozwiązań w obszarze aktywizacji społecznej oraz rozwoju lokalnego, uwzględniających doświadczenia innych gmin oraz partnerów zagranicznych.
2. Tworzenie warunków sprzyjających partycypacji obywatelskiej, integracji i aktywności mieszkańców	
3. Rozwój współpracy międzyinstytucjonalnej oraz współpracy z mieszkańcami i ich organizacjami na rzecz dobra wspólnego	
Wskaźniki realizacji działań <ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba organizacji pozarządowych, które otrzymały dotacje na realizację zadań publicznych. ▪ Liczba przedstawicieli organizacji pozarządowych w zespołach doradczych, opiniodawczych, konsultacyjnych i in. ▪ Liczba konsultacji społecznych przeprowadzonych z mieszkańcami. ▪ Liczba projektów socjalnych zrealizowanych w obszarze aktywności społecznej. 	
Okres realizacji	2025-2032

8. Sposób realizacji Strategii

8.1. Usługi społeczne oraz zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej

W świetle uwarunkowań ustawowych strategia powinna określać usługi społeczne w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, oraz zadania publiczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zlecane w trybach, o których mowa w tej ustawie.

Usługi wskazane w ustawie o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych zawierają się w następujących obszarach: 1) polityki prorodzinnej, 2) wspierania rodziny, 3) systemu pieczy zastępczej, 4) pomocy społecznej, 5) promocji i ochrony zdrowia, 6) wspierania osób niepełnosprawnych, 7) edukacji publicznej, 8) przeciwdziałania bezrobociu, 9) kultury, 10) kultury fizycznej i turystyki, 11) pobudzania aktywności obywatelskiej, 12) mieszkalnictwa, 13) ochrony środowiska, 14) reintegracji zawodowej i społecznej.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w sferze zadań publicznych wymienia między innymi zadania w zakresie pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób; wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej; tworzenia warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej; udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz zwiększania świadomości prawnej społeczeństwa; działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej; działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego; ochrony i promocji zdrowia, w tym działalności leczniczej, działalności na rzecz osób niepełnosprawnych; promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy; działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym; działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości; działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych; nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania; kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego; wspierania i upowszechniania kultury fizycznej. W związku z uchwaleniem ustawy o ekonomii społecznej dodane zostało również zadanie w zakresie działalności na rzecz podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

Usługi społeczne i zadania publiczne, zlecane w trybie ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie są następujące:

- Powierzenie prowadzenia Środowiskowego Domu Samopomocy w Wygodzie;
- Dowóz dzieci i młodzieży w niepełnosprawnych z terenu Gminy Ostróda do placówek edukacyjnych PSONI w Ostródzie;
- Fundusz Stypendialny „Równe Szanse”;
- Upowszechnianie lokalnej turystyki, w tym prowadzenie informacji turystycznej;

- Popularyzację piłki nożnej w środowisku wiejskim;
- Popularyzację sportów motorowych w środowisku wiejskim;
- Popularyzację tenisa ziemnego w środowisku wiejskim;
- Popularyzację sportów walk Wschodu wśród dzieci i młodzieży (karate i judo);
- Popularyzację lekkoatletyki w środowisku wiejskim;
- Popularyzację tenisa stołowego w środowisku wiejskim;
- Działalność wspomagającą rozwój społeczności lokalnych, poprzez prowadzenie medium internetowego;
- Przygotowanie jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych do działań ratowniczych.

Powyższe obszary obejmują usługi społeczne, które są realizowane przez podmioty ekonomii społecznej na terenie gminy i na rzecz jej mieszkańców, w tym osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, dzieci i młodzieży. Wskazane usługi i zadania będą nadal zlecane do realizacji podmiotom ekonomii społecznej, a ich obszary mogą ulec rozszerzeniu w najbliższych latach.

8.2. Koordynacja wdrażania Strategii

W świetle ustawy o pomocy społecznej, realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych, podobnie jak jej opracowanie, należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Znaczna część kierunków działań zaplanowanych w Strategii mieści się w zadaniach jednostek organizacyjnych Gminy Ostróda, a także Powiatu Ostródzkiego czy podmiotów ekonomii społecznej. Zasadniczą rolę w zakresie planowania oraz podejmowania decyzji strategicznych będą odgrywały władze Gminy – Wójt oraz Rada Gminy, natomiast instytucją koordynującą działania związane z wdrażaniem Strategii będzie Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ostródzie.

Strategia jest wieloletnim dokumentem planistycznym, w związku z czym należy wziąć pod uwagę, że w wyniku zmian społeczno-ekonomicznych niektóre jej zapisy mogą stać się nieaktualne jeszcze przed końcem okresu jej obowiązywania. W takiej sytuacji należy podjąć decyzję o jej aktualizacji bądź o opracowaniu nowej Strategii, uwzględniającej nowe uwarunkowania prawne, programowe, społeczne czy ekonomiczne.

Aktualizacja dokumentu, przeprowadzana w trybie, w jakim uchwalona została Strategia, będzie konieczna tylko w przypadku gdy zmianie ulegną obszary priorytetowe i cele strategiczne dokumentu. W pozostałych przypadkach decyzja o aktualizacji zostanie podjęta przez koordynatora wdrażania Strategii. Aktualizacji Strategii nie wymagają natomiast zmiany w katalogu działań służących realizacji celów, ponieważ z założenia jest to katalog otwarty, wykorzystywany w zależności od aktualnych potrzeb oraz umożliwiający realizację innych przedsięwzięć, niż w nim wymienione, o ile wpisują się w cele Strategii. Nie wymagają jej także zmiany i modyfikacje wskaźników, służących monitoringowi działań. Jeżeli w procesie wdrażania Strategii zostanie zidentyfikowana potrzeba rozszerzenia zakresu lub przeformułowania wybranych wskaźników, możliwe jest wprowadzenie zmian bez

konieczności aktualizacji dokumentu – o ile zmiany te będą służyły lepszemu rozpoznaniu sytuacji społecznej oraz efektów wdrażania Strategii.

8.3. Ramy finansowe

Z uwagi na szeroki i różnorodny katalog działań planowanych do realizacji w ramach Strategii, należy w głównych źródłach jej finansowania uwzględnić środki pochodzące z różnych źródeł, w tym dostępne nie tylko dla gmin, ale także innych podmiotów zaangażowanych w realizację Strategii. Będą to w szczególności środki krajowe, a także unijne oraz granty i środki prywatne.

Jako główne źródło finansowania należy wskazać budżet gminy. W świetle art. 7 *Ustawy o samorządzie gminnym* do zadań własnych gminy należy zaspokajanie potrzeb zbiorowych wspólnoty, w tym m.in. w sprawach ochrony zdrowia, pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, gminnego budownictwa mieszkaniowego, edukacji publicznej, kultury, polityki prorodzinnej, bezpieczeństwa obywateli czy współpracy ze społecznościami lokalnymi. Zadania te wykonywane są przez jednostki organizacyjne i pomocnicze gminy jako ich zadania statutowe, stanowiąc jednocześnie urzeczywistnienie założeń Strategii, w takim zakresie, w jakim zostało to zaplanowane. Pewien zakres działań jest ponadto możliwy do realizacji komplementarnie lub nawet wspólnie przez Samorząd Gminy, Powiatu oraz Województwa, a także inne jednostki – na podstawie zawieranych pomiędzy nimi porozumień.

Istotnym źródłem finansowania zadań jest budżet państwa. Obejmuje ono zarówno transfery w postaci subwencji ogólnej jak i dotacji celowych, z których niektóre trzeba pozyskać startując w konkursach. W tej kategorii mieszczą się bowiem programy rządowe oraz programy ministerstw, takie jak np. Program Ośłonowy „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” oraz Program wieloletni Senior+ na lata 2021-2025. Ponadto od 2019 roku jednym ze źródeł finansowania działań na rzecz wsparcia osób z niepełnosprawnościami jest Fundusz Solidarnościowy. W jego ramach są realizowane programy takie jak „Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych”, „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”, „Opieka wytchnieniowa” oraz „Centra opiekuńczo-mieszkalne”.

Istotne źródło finansowania będą stanowić także środki z Funduszy Europejskich w perspektywie 2021-2027, dostępne na szczeblu krajowym i regionalnym, w tym szczególnie w obszarze włączenia społecznego, rynku pracy czy edukacji.

Z uwagi na to, że Strategia zakłada aktywny udział społeczności lokalnych i organizacji pozarządowych, a także partnerstwa służące efektywniejszej realizacji polityki społecznej, ważnym źródłem finansowania będą dotacje i granty dostępne dla trzeciego sektora. Wśród nich są programy rządowe i ministerialne (np. Aktywni+), a także programy Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, takie jak np. Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030 PROO oraz Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030.

Określenie bardziej precyzyjnych ram finansowych planowanych kierunków działań nie wydaje się obecnie możliwe ani celowe, szczególnie ze względu na szeroki zakres tematyczny dokumentu, długi okres jego obowiązywania oraz konkursowy charakter większości

programów pomocowych, który z punktu widzenia podmiotów realizujących przekłada się na incydentalność wsparcia. Adekwatne do potrzeb kosztorysy będą tworzone w momencie planowania rocznego i aktualizacji budżetu gminy (w tym planów finansowych jednostek), a także opracowywania programów i projektów uszczegóławiających założenia Strategii.

8.4. Monitoring Strategii

Monitoring jest podstawą sprawozdawczości, zarządzania zmianą oraz ewaluacji Strategii. Dane zebrane w jego trakcie są analizowane, a następnie opracowywane w formie sprawozdań przeznaczonych zarówno na potrzeby wewnętrzne, jak i raportów prezentowanych opinii publicznej. Wypracowane wnioski i rekomendacje wspomagają proces decyzyjny oraz zarządzanie informacjami, ułatwiając znajdowanie rozwiązań w sytuacjach, kiedy zostaną zidentyfikowane odchylenia od pierwotnych założeń. Ponadto monitoring uzupełniony okresową ewaluacją może stać się źródłem cennych wskazówek dla działań korygujących i usprawniających, a także aktualizacji przyjętych planów.

Wskaźniki realizacji działań, które będą podlegać monitoringowi zostały wskazane przy celach i kierunkach działań. Przewiduje się prowadzenie monitoringu *Strategii* co dwa lata – za każde zakończone dwa lata kalendarzowe wdrażania Strategii. Raporty z monitoringu Strategii powinny zawierać osiągnięte wartości wskaźników oraz opis zrealizowanych działań, a także wnioski i rekomendacje dla dalszej realizacji Strategii. Przedmiotem monitoringu będą wskaźniki, odnoszące się do kierunków niezbędnych działań, które zostały przyporządkowane poszczególnym obszarom Strategii.

Spis tabel

Tabela 1. Liczba mieszkańców Gminy Ostróda w latach 2021-2023.....	11
Tabela 2. Wybrane dane dotyczące ruchu naturalnego i migracji ludności Gminy Ostróda w latach 2021-2023	12
Tabela 3. Wybrane wskaźniki obciążenia demograficznego dotyczące ludności Gminy Ostróda w latach 2021-2023	13
Tabela 4. Wybrane wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Ostróda w latach 2021-2023	14
Tabela 5. Podmioty gospodarki narodowej według klas wielkości w Gminie Ostróda w latach 2021-2023	15
Tabela 6. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w Gminie Ostróda w latach 2021-2023	16
Tabela 7. Liczba osób, którym przyznano świadczenia pieniężne w formie zasiłków w Gminie Ostróda w latach 2021-2023	16
Tabela 8. Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Ostróda w latach 2021-2023.....	17
Tabela 9. Bezrobotni w Gminie Ostróda w latach 2021-2023.....	35

Spis wykresów

Wykres 1. Mieszkańcy Gminy Ostróda według ekonomicznych grup wieku w latach 2021-2023 (w %).....	12
Wykres 2. Stopa bezrobocia w Polsce, województwie warmińsko-mazurskim i powiecie ostródzkim w latach 2021-2023	15
Wykres 3. Rodziny z dziećmi korzystające z pomocy społecznej w Gminie Ostróda	25
Wykres 4. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa w latach 2021-2023.....	26
Wykres 5. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych w latach 2021-2023	26
Wykres 6. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w latach 2021-2023	28
Wykres 7. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w latach 2021-2023	29
Wykres 8. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu w latach 2021-2023	33
Wykres 9. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia w latach 2021-2023	36
Wykres 10. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w latach 2021-2023	36